

ए
प
ए
ए

शुभा

Nepal - Härifrån till evigheten

Det lilla landet som ligger inklämt som en tunn sträng mellan Indien - det jättestora landet i söder präglat av religion, och Kina - det jättestora landet i norr, med sin stenhårda politiska prägel. Från Terailslettens torka, över djungeln, till Himalayas högsta berg på 15 mil.

Hit kommer människor med vitt skilda förhållningssätt till religion, politik och kultur från hela världen för att mötas, blandas och skapa en alldeles speciell, egen kultur.

Man kan tala om en multikultur, en etnisk mångfald, en smältdegel om man så vill. Under 700 år regerade Rana-dynastin med absolut makt och Nepals gränser var stängda för utlänningar fram till 1960-talet. Bara ett fåtal tibetaner och indier kom hit som religiösa eller politiska flyktingar, en och annan engelsk kolonist tog sig förklädd in för att sedan skriva fantastiska reseskildringar från "landet av snö".

Idag står Nepal inför en ny situation. Efter valet 1994 bildade kommunistpartiet UML regering. Skolor, sjukhus och vägar rustas upp. Den fackliga verksamheten, miljökampen, kampen för utbildning är en realitet.

Men mystiken som skapats kring det så länge stängda landet ligger kvar som en känsla av djup respekt från västerlänningen som sätter sin fot här. Trots en väl utvecklad flygtrafik, turism som är den största näringen och landets prägel som tummelplats för biståndsorganisationer från hela världen, finns här gåtor kvar.

Nepaleserna var aldrig kolonialiserade av västvärldens stormakter och kontrollerade själva sin kultur. Vi förundras och försöker förstå, och nyfikenheten är ömsesidig, likaså respekten. Vi bjuds in för att delta i ett möte. Detta är berättelsen om en resa och om möten.

Josephine Askegård

Nya vindar i Nepal
Gefont - fack på frammarsch
Makunda Neupane
Konferens i Kathmandu
Multikulturella Kathmandu
Bankränare & feminister

Tändstickor & barnarbetare
CWIN - kämpar för barnen
Dilmayas berättelse
Mänskliga rättigheter i Nepal

Världsbankens löften och svek
Utvecklingsprojekt i Manang
Biståndets Mekka
ACAP - Självförvaltning i Nepal
Mothersgroup N°9
Kvinnor i Nepal
Resan till Pypothan
En svenska i kloster
Man förvånas...
En märklig tillställning

Turismen stor inkomstkälla
Fackförening för guider
Miljövänlig turism
Nagarkot - snart exploaterat
Kathmandu - förorenad stad

Jordlösa Lantarbetare
Miljöjournalister
Arun 3: Bland motståndare...
...och anhängare

Nepal på Internet
Adresser och litteraturtips
Statistik & fakta om Nepal

Medverkande

Saman Ali, Ulf B. Andersson, Josephine Askegård, Leif Bjellin, Kicki Bobacka, Anna-Klara Bratt, Raol Castro, Christina Dagberger, Mattias Gardell, Dirk Grosjean, Angelica Harms, Kenneth Hermele, Bengt-Göran Jansson, Michael Nord, Matti Olofsson, Sassa Pettersson, Nilla Svensson, Stefan Thorendal och Jenny Widov.

Redaktör: Anna-Klara Bratt

Grafisk form: Michael Nord

Övrig redaktion: Josephine Askegård (text & bild), Angelica Harms (bild) och Matti Olofsson (text)

Tryck: Tryckeri AB Federativ, Stockholm 1995

Den här tidningen tillägnas minnet av Iqbal Mashi, brutalt mördad för sin kamp mot barnarbete och slaveri.

J Himalaya blåser nya vindar

Den 8 mars 1995 kunde den nya regeringen i Nepal notera att de hade klarat de första 100 dagarna vid makten. I Asien har man nu vant sig vid det historiska faktum att kommunisterna vunnit valet och tagit över makten i ett litet fattigt land vid randen av Himalaya. Marx och Lenin är ledfyrarna och man skäms inte över hammaren och skäran.

Ulf B. Andersson (text)

Egentligen började det hela med Berlinmurens fall och de dramatiska höstveckorna 1989 då kommunistregimerna i Östeuropa föll som käglor i en omvänd dominoeffekt. Folkliga resningar störtade regimer som inte längre kunde kalla på sovjetiska stridsvagnar när makten hotades.

Nepal är ett av världens fattigaste länder. Medellivslängden är 50 år, drygt två tredjedelar av befolkningen är analfabeter och medelinkomsten endast knappt 200 US\$ per år. Men fattigdom kan se olika ut. Den utlänning som promenerar runt i huvudstaden Kathmandu möter knappast några tiggare. Medel-

absoluta makt. Deras palats liknar kolonialbyggnader fast Nepal aldrig var en koloni. Palatsen påminner den moderna betraktaren om en tid då det inte var någon skillnad på härskarens privata plånbok och statskassan. Ranas ville vara som européer och var ointresserade av sitt eget folk. Allt utländskt inflytande skulle hållas borta.

I städerna rädde utgångsförbud efter klockan sex på kvällen. Alla organiserade sociala eller kulturella aktiviteter var förbjudna och utbildning för andra än oligarkin sågs som ett hot. 1950-51 störtades Ranaväldet, men det skulle dröja 40 år innan demokratin för gott kom till Nepal."

I Nepal gick kung **Birendra** med på förändringar som gjorde att han tilläts sitta kvar som konstitutionell monark. De första fria valen 91 vanns av NC, medan kommunistpartiet CPN blev största oppositionsparti.

Sommaren 1994 vacklade regeringen. Allt fler Kongresspartiledamöter hade tröttnat på premiärminister **Girija Prasad Koiralas** politik och till sist tvingades han utlysa nyval.

Den 15 november gick nepaleserna för andra gången till fria val. I ett land där fyra femtedelar av ytan täcks av Himalayamassivet tar röstsammanräkningen tid, men efter några dagar stod det klart att kommunisterna, de förenade marxist-leninisterna CPN-UML, hade blivit största parti.

Gatuförsäljare i Kathmandu framför UMLs partisymbol. (Foto: Jenny Widov)

klassen är liten, de rika mycket få, men ute på landsbygden finns lantarbetarproletariatet. Ca 40 procent av jordbrukarna anses leva under den officiella fattigdomsgränsen.

Gränserna öppnades på 50-talet

Innan 1950-talet var Nepal ett slutet land. Rana-dynastin höll landet i ett järngrepp under ett århundrade. **William Raeper** och **Martin Hoftun** har i *Spring Awakening* (Viking 1992), en spännande ögonvittnesskildring av demokratiörelsen 1990, beskrivit denna historiska epok så här:

"Ranas levde i ett extremt överflöd och förtryckte hänsynslöst det nepalesiska folket. Landet var i en familjeoligarkis grepp och de var fixerade av verkliga eller inbillade hot mot sin

Raeper och Hoftun pekar på två grundläggande orsaker till 1990 års revolution: Diktaturerna i Östeuropa hade svepts bort, och Nepal hade genomgått en social revolution efter 1950. Den enväldiga kungadiktaturen med sitt panchayat-system, en märklig blandning av den kinesiska maoismens idéer och tankar som påminner om Mussolinis korporativism, hade passerats av historiens gång.

Folklig revolution

De två stora oppositionspartierna; Nepali Congress och kommunisternas olika fraktioner gjorde gemensam sak med medelklassens olika yrkesgrupper, studenterna, industriarbetarna och de intellektuella. Precis som på Filippinerna fyra år tidigare svepte en folklig revolution bort det gamla systemet.

Kathmandu kommunistfäste

Nepal har ett valsysteem med enpersonsvalkretsar och i Katmandu tog kommunisterna hem en storseger: alla sju valkretsarna vanns av CPN-UML. Jublande kommunister tog ut de röda flaggorna och drog i segertåg genom huvudstadens gator.

Ett parti bestående av både ortodoxt marxistiska fraktioner och fraktioner som inspirerade av 1970-talets naxalit-uppror i Indien spred terror bland jordägare i östra Nepal hade lyckats vinna ett demokratiskt val. När jag träffar **Pradip Nepal**, den nya informationsministern, är det bara drygt en vecka sedan han stod inför kungen och blev minister.

- Revolutionen är inte slutförd än. Vi vill ju avskaffa kungadömet. Någon dag får nog kungen lämna tronen och bli en vanlig medborgare, säger han och skrattar.

Pradip Nepal har tillbringat tio år i fängelse. En erfarenhet han delar med många i sin generation. CPN-UML har en stor kader i 30-40-årsåldern, med lång politisk erfarenhet, men fyllda av idealism och en stark vilja att delta i den nepalesiska vägen till socialism.

- Vår seger visar att marxism-leninismen fortfarande är relevant om den anpassas till den nationella verkligheten, säger premiärminister Man Mohan Adhikari.

- Vi stödjer regeringen när den gynnar arbetarnas intressen och är i opposition när det är tvärtom. Vår fokusering ligger på att främja arbetarnas intressen. Arbetarnas rörelse är fri och självständig och kan därför inte underordnas någons egenintressen. Denna inställning från arbetarna till det styrande partiet är en lärdom vi har dragit från historien, säger **Mukunda Neupane**, ordförande i Gefont.

Vart blåser vindarna för befolkningen på den nepalesiska landsbygden? (Foto: Bengt-Göran Jansson)

Rollerna omvända

Gefont är den fackliga rörelse som står nära CPN-UML. När kongresspartiet styrde kunde Gefont vara den kritiska fackföreningsrörelsen i motsats till konkurrenten NTUC, som står nära kongresspartiet. Nu är rollerna omvända och precis som Cosatu i Sydafrika söker en ny roll efter ANCs valseger måste Gefont nu söka en ny väg.

– Vi har beslutat att de fackföreningsledare som tar uppdrag i regeringen genast skall lämna sina poster inom facket, förklarar **Bishnu Rimal**, Gefonts generalsekreterare. CPN-UML bekänner sig idag till flerpartisystem och organisationsfrihet samtidigt som man inte har gett upp målet att genomföra grundläggande samhällsförändringar. Här i Himalayas berg skrivs nu vänsterhistoria.

Frukost hos premiärministern

En kall decembermorgon är vi på väg till premiärminister Man Mohan Adhikaris residens för officiell frukostmottagning. I den lätta dimman kommer plötsligt soldater marscherande. Det är en ovanlig syn. Kathmandu är som en svensk småstad, och jag har aldrig sett så få poliser i en asiatisk huvudstad. Mina tankar går till Peter Weirs film Brännpunkt Djakarta från det tidiga 80-talet, där Mel Gibson spelar en journalist från Australien som inte bara möter kärleken, utan också hamnar mitt i en av efterkrigstidens blodigaste tragedier: kuppen i Indonesien 1965, då världens största kommunistparti utanför östblocket krossades.

Nu nästan 30 år senare är det fortfarande samma generaler som styr i Indonesien och

det finns politiska fångar som tillbringat hela denna tid i fängelse, anklagade för att ha varit medlemmar i kommunistpartiet PKI.

– Soldaterna marscherar på väg ut ur stan. Det blir ingen militärkupp, skämtar Robert Reid. Han kommer från Aotearoa (Nya Zeeland) och är huvudorganisatör av ITUC, International Trade Union Conference, vars deltagare har bjudits in till frukost. I ett stort tält utanför residenset huttrar vi i den drygt nollgradiga luften medan vi äter en välsmakande frukostbuffé.

Man Mohan Adhikari är 73 år och har tillbringat 17 år av sitt liv i fängelse.

– Vi behöver stöd från den internationella progressiva rörelsen, säger han. När ni återvänder hem till era länder berätta då för världen om detta experiment i ett kungarike i Himalaya. Låt människor veta vad som händer.

Vi går ut från residenset, en enkel tegelvilla. Jag kommer att tänka på en annan president som för drygt 20 år sedan också försökte hitta en ny socialistisk väg, Salvador Allende i Chile. Men nu är det kalla kriget över och risken är liten att den amerikanska underrättelsetjänsten CIA ska intervensera för att störta Nepals vänsterregering.

Svår balansgång

Men det är en svår balansgång, för den nya kommunistiska regeringen i Nepal. I en värld där internationella valutafonden IMF och Världsbanken dikterar de ekonomiska villkoren är det svårt att hitta självständiga vägar. Vid sidan av CPN-UML finns flera mindre kommunistpartier i Nepal som gärna vill exploatera de uppdämda förväntningar som finns hos de breda massorna.

Det är nya spännande tider i världens enda kommunistiska monarki. ✘

Premiärminister Man Mohan Adhikari invigningstalar på ITUC-konferensen. Bishnu Rimal och Bihnod Shreshta från Gefont i bakgrunden. (Foto: Leif Bjellin)

En fackföreningsrörelse växer fram

Leif Bjellin (text) Josephine Askegård (foto)

Industrialiseringen i Nepal anses starta 1936 med etableringen av Biratnagar Jute Mill. Utvecklingen gick dock långsamt, och så sent som 1955 fanns det endast 55 fabriker. Idag finns det ca 100 gånger fler, men ändå sysselsätter de bara omkring 100.000 arbetare, av en befolkning på ca tio miljoner.

Den fackliga arbetarrörelsen anser man startade 1947 med Biratnagar Labour Movement, som samma år organiserade Nepals första strejk. Året innan hade All Nepal Trade Union Congress bildats efter mönster från Indien.

Nuvarande premiärministern Man Mohan Adhikari var redan från början en av förgrundsgestalterna i fackföreningsrörelsen. Detta utgör en viktig historisk grund för det rådande nära samröret mellan UML (United Marxist-Leninists, Nepals nuvarande regeringsparti) och den idag största fackliga grupperingen, General Federation of Nepalese Trade Unions. I slutet av fyrtio- och början av femtiotalet bildades också en del andra fackliga grupper, men vilka som verkligen var annat än skrivbordsprodukter råder det delade meningar om bland historiker. Någon facklig maktfaktor tycks de emellertid inte ha utgjort.

Från kungadöme till demokrati

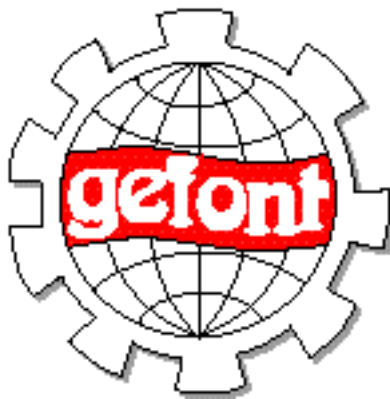
1960 grep kungen genom en kupp makten och förbjöd förutom politiska partier också fackföreningar, och politiska och fackliga ledare arresterades. Två år senare infördes Nepals speciella partilösa s.k. Panchayat-system, i praktiken ett kungligt envælde. Först så sent som 1978 kom det åter till stånd organiserat politiskt och fackligt motstånd mot kungen och övrig överklass. Efter ett omfattande studentupplopp genomfördes 1980 en folkomröstning, de än seger för panchayat-systemets fortbestånd fuskades igenom. Trots fortsatt repression från etablissemang kunde under de följande tio åren ett antal yrkesanknutna fackförbund bildas. Splittringen mellan förbunden, livligt underblåst av den kungadominerade regeringen, var hämmande för den fackliga kampen och som en reaktion på detta bildades Gefont den 20 juli 1989.

Året därefter hade Nepal sin stora revolution, och landet fick ett demokratiskt flerpartisystem. Gefont kunde då verka helt öppet och samlade många nya medlemmar. Bildandet av nya fackföreningar lät inte vänta

Kvinnorna i Gefont kämpar hårt för att skapa sig lite utrymme i det annans mansdominerade facket.

på sig. Varje politiskt parti på vänsterkanten tycks också ha en facklig falang och eftersom splittringen bland Nepal-vänstern är total, motsvaras det också av liknande sammelsurium bland de fackliga grupperna.

Gefont störst

Utan tvekan sticker Gefont ut som den största, bäst samlade och för närvarande mest inflytelserika fackliga grupperingen i Nepal. Dess nära relationer med nuvarande rege-

ringsparti, UML, ökar naturligtvis på dess styrka. För närvarande består Gefont av 11 eller 12 yrkesförbund, samtliga rena arbetarfack. Exempelvis renhållnings-, hotell-, tryckeri- och transportarbetare. Fler är under anslutning och man har i princip inget emot att också tjänstemannafack, lärare och liknande, ansluter sig, under förutsättning att dessa ställer upp på Gefonts politiska strävanden. Starka kulturella traditioner bromsar dock en sådan utveckling. Inom Gefonts ledarskikt ger man uttryck för sina sympatier för den europeiska syndikalistiska traditionen. Förutom de vanliga fackliga problemen med löner, arbetstider, pension, och arbetsförhållanden, har Gefont att arbeta mot det mycket utbredda barnarbetet, slavbundna arbetare, extrem mansdominans, analfabetism och kupiös fattigdom. Det finns en mycket aktiv kvinnosektion, och även om det inte undgått kritik har man också dragit igång ett omfattande utbildningsprogram, den s.k. True Campaign. Man har också kontakter med grupper som arbetar specifikt med t.ex. människorätts- och barnarbetsfrågor. ✘

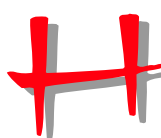
GEFONTs ordförande Mukunda Neupane är 45-årig liten korpulent man och tillhör proletariatet. Han har inget hus och ingen mark och hans barn måste bo hos hans föräldrar. Mukunda Neupane har ett långt och dramatiskt förflutet inom den underjordiska motståndsrörelsen.

Lång väg från underjorden till regeringsställning

- Intervju med Mukunda Neupane

Mattias Gardell (text) Michael Nord (foto)

an föddes i en fattig bondfamilj i Bhojpur i Koshi Zone en avlägsen provins nära Mt Everest. Utbildning blev det aldrig tal om, eftersom där inte fanns någon skola.

När Neupane var 17 år flyttade han till det tropiska Terai, ett av landets delvis industrialiserade områden. Som ung begåvad poet skildrade han arbetarnas och de hemlösas situation, och blev del av det gryende motståndet.

- Trots att jag saknade utbildning blev mitt hem centrum för den oppositionella intelligention, förklarar Neupane.

- På dagarna organiserade vi de arbetslösa och på nätterna diskuterade vi revolutionära teorier och utbytte kunskaper och erfarenheter.

1971 engagerade sig Neupane i den då allt starkare och mer militanta bonderörelsen.

- Jag talade på otaliga möten, förklarar han. Det dröjde inte länge innan jag blev efterlyst som upprorsmakare.

- Efter en våldsam konfrontation med polisen blev jag arresterad. Lyckligtvis var jag så svårt skadad att de tvingades föra mig till sjukhus. Trots bevakning lyckades jag smita och gick därefter under jorden.

Underjordisk vardag

Under falska identiteter och med skiftande bostadsorter fungerade Neupane som organisatör av det underjordiska nätverket.

- Jag träffade min fru vid denna tid. Hon var lärarinna och facklig aktivist. Vi gifte oss och fick vårt första barn, men kunde inte umgås öppet.

- Jag var med och bildade det första fackliga embryot i Biratnagar 1973. Så här efteråt står det klart att vi var allt för optimistiska. Po-

lisen hade inga svårigheter att krossa oss. Till slut var vi bara åtta aktivister kvar i frihet. Vi flydde till skilda platser i landet under löften om ett snart återseende.

I två år plogade Neupane jorden åt en rik jordägare innan han tog sig tillbaka till Terai och Biratnagar.

- Denna gång var vi försiktigare, vi ställde inga krav innan vi var starka nog att motstå repressionen.

1979 grundades NIWU, Nepals oberoende arbetarunion. I hemlighet spreds propagandan och allt fler yrkesgrupper, främst inom transport, hotell, trekking, matt- och textilindustrin organiserades i skilda underjordiska federationer.

10 år senare, den 20 juli 1989, var det dags att samorganisera dessa federationer i GEFONT. Nu hade facket också blivit del av en bredare politisk rörelse vars målsättning var att störta kungadiktaturen och ersätta panchayat-systemet med parlamentarisk demokrati.

Demokratisk revolution

- När protesterna blev allt livligare svarade myndigheterna med ökad repression, återger Neupane. Hundratals ledare efterlystes som kriminella mördare. Men folkets resning kunde inte längre hejdas. Tiotusentals arbetare gick ut öppet och deklarerade sina krav. Inom mindre än ett år var den demokratiska revolutionen ett faktum.

I april 1990 trädde Neupane och alla andra underjordiska fram. Han kastade sig genast ut i en nationell agitationskampanj för att flytta fram fackets positioner.

I valet 1991 blev Neupane invald på UMLs lista och i de val som hölls i november 1994, fördes den tidigare underjordiske fram i regeringsställning.

- Innebär inte det en svår dubbelroll, frågar jag. Å ena sidan är du ordförande för en fackförening och å andra sidan en del av regeringen. Vad händer vid en intressekonflikt?

- Jag sitter som arbetarrepresentant i parlamentet, fastslår Neupane. Jag vet var jag står. Det är arbetarnas och fackets krav som skall tillgodoses. Den dagen regeringspolitiken blir arbetarfientlig kommer jag att tillhöra oppositionen. Som det nu är kan jag utnyttja läget till att flytta fram våra positioner.

Neupane börjar ivrigt tala om de reformer han önskar förverkliga: en reglering av arbetsmarknaden där arbetarnas grundläggande rättigheter lagfästs, reglerad arbetstid, höjda minimilöner, sjukförsäkring och landreform.

Det är konkreta ting och inte socialistiska utopier som deklaras. Både UML och GEFONT har för länge sedan förkastat alla tankar på proletariatets diktatur. Pluralism och demokrati skall garantera framsteg och folkligt inflytande.

- I ett första steg måste vi samarbeta med borgarna för att besegra feodalismen, säger Neupane. Vi vill inskränka feodalherrarnas mark till 1 procent av vad de äger idag. Den landlösa majoriteten måste få tillgång till egen jord. Feodalherrarna måste inse att deras maktposition är föråldrad. Vill de vara moderna måste de omvandla sin jord till kapital och starta företag.

- Samhällsomvandlingen kommer inte över en natt, avslutar Neupane. Bit för bit, steg för steg, skall vi erövra vår verklighet och skaffa oss makten över våra liv. ✘

En konferens bland andra?

International Trade Union Conference, ITUC, i Nepals huvudstad Kathmandu i december 1994 var inte en i raden av innehållslösa konferenser på lyxhotell. Det berodde inte på att deltagarna bodde i en anläggning där filtvar var enda värmekällan...

Ulf B. Andersson (text & foto)

Då och då arrangeras det på olika håll i världen fackliga konferenser. En del hålls på lyxiga hotell i en huvudstad eller en badort och mellan drinkarna diskuteras politik och arbetarnas rättigheter.

Deltagarna kommer från den internationella fackliga nomenklatura som rör sig över världen lika fritt svävande som kapitalets förflyttningar på sina Reuterskärmar.

En del står nära företagsamheten i väst medan andra tidigare fick betalt av kommunistpartiets kassakista i Moskva.

Inte så att alla är ohederliga och köpta. Det finns "pampar" inom den internationella fackföreningsrörelsen som fortfarande tror på genuin solidaritet, som företräder de som har valt dem och som drivs av en upprördhet över världens orättvisor och som står på rätt sida i konflikten mellan arbete och kapital. Men strukturerna och sammanhangen gör det svårt att uppnå förbättringar för världens arbetarklass.

Förhoppningsfulla deltagare

ITUC, International Trade Union Conference, i Nepals huvudstad Kathmandu 10-14 december 1994 var inte en i raden av innehållslösa konferenser på lyxhotell. Det berodde inte på att deltagarna bodde i en anläggning där filtvar var enda värmekällan när temperaturen på natten kröp under nollstrecket eller att rinnande iskallt vatten fanns att tillgå en tidig morgontimme varje dag. Nej, det berodde på mötena, på den gemensamma viljan att försvara det som så högtidligt kallas arbetarklassens intressen.

Inte så att alla var överens. Hit kom 63 personer från 15 länder. Från Sydkorea och Pakistan. Från Filippinerna och Nya Zeeland. Från Sverige och Taiwan. Från Indien och Japan.

En del var övertygade kommunister, skolade i Marx's, Lenins och Maos tankar, vilsna i denna tid då Kuba och Nordkorea är real-socialismens sista fälnande fyror, fast ändå fyllda av ett visst hopp sedan CPN-UML, de pragmatiska kommunisterna i Nepal vunnit valet i november och tillåtits bilda regering.

Andra var före detta budbärare åt Moskva, nu eftertänksamma och mycket självkritiska. Vissa hade kämpat för Fjärde Internationals övergångsprogram 1938, men uteslutits och hamnat i skaran av ex-trotskister som inte längre tror på partiet. Andra förespråkade, brända av partisplittade fackföreningsrörelser, självständiga fack som inte låter sig vara transmissionsremmar till ett parti.

Diskussioner i vintersolen på den internationella fackföreningskonferensen i Kathmandu, december 1994.

Frihetliga européer

Från Europa kom dosen av frihetlig socialism, vars idéer om direktdemokrati och självstyre väckte stort intresse, men också frågor: Hur ska maktövertagandet gå till? Och där har varken svenska SAC eller anarko-syndikalisternas skelett till en facklig international, IAA några enkla svar.

Om det var lätt, att åtminstone verbalt, bli överens om att kvinnans positioner måste stärkas inom facket och på arbetsplatserna och om behovet av kontakter över gränserna för att gemensamt kämpa mot kapitalet, så var frågan om partiet och facket den svåra stötestenen. Diskussionerna böljade fram och tillbaka medan solen försvann och tog med sig elströmmen och vi satt i stearinljusens sken för att lösa den klassiska frågan.

- Vi är tillbaka 100 år i tiden. Det är som på Första Internationals tid, sa Dipankar Bhattacharya från All India Central Council of Trade Unions i Indien, när vi samtalade om skillnaderna mellan SAC och det CPI (m-l) han tillhörde.

Och kanske är det så att resolutionstexter egentligen inte spelar någon roll för att bedöma om en konferens är lyckad eller inte och om den kommer få någon fortsättning i det verkliga livet när alla har åkt hem till sitt. Jo, det är klart, även ord betyder något. De kan betyda ett stöd till orättvisor och förtryck

eller de kan vara en del i befrielsens verk. Men framför allt är det mötet som betyder något.

Möten över oceaner och tid

Jag går en promenad med Haider Akbar Khan Rano en vacker förmiddag och diskuterar den store bengaliske författaren Tagore, Nobelpristagare i litteratur 1913, och den indiske nationalistledaren Boses samarbete med Nazityskland under andra världskriget. Rano leder en fackförening och är politbyråmedlem i Workers Party som har något enstaka mandat i parlamentet i Dhaka. Så kommer vi in på hans hemland och han berättar om hur han 1971, med vapen i hand kämpade för sitt lands självständighet. Och jag berättar om hur jag samma år i ett förortscentrum i Stockholm stod med en insamlingsbössa och skramlade, och hur vi var några hundra personer som gick till ockupationsmaktens ambassad och krävde frihet för Bangladesh. Så uppstår möten inte bara över oceaner och berg, utan också över tiden.

Och när jag kommer hem kollar jag SACs annaler och finner att syndikalisterna protesterade "mot de ohyggliga övergreppen i Östbengalen" och i ett uttalande 26 april 1971 fördömde den västpakistaniska militären och överklassens härjningar mot folket. ✘

Kathmandu

En mångkulturell smältdegel

Swayambhunath, den viktigaste stupa i Kathmandu.

Buddister och hinduer delar på denna heliga plats, vackert belägen på en kulle strax utanför staden. Hit skyndar de troende varje morgon innan arbete och skola för att offra, be och få sina välsignelser.

(Foto, höger: Sassa Pettersson)

Kala Bhairava, hör hemma både i en hinduistisk tradition, men även buddister ser till att hålla sig väl med denna gud som blickas genom offergåvor (därav blodet). Enligt legenden kommer den som vågar ljuga framför statyn att spy blod tills han/hon dör. Följaktligen var det förr brukligt att officerare svor sin trohetsed framför Kala ("Svarta") Bahirava.

(Foto, vänster: Michael Nord)

Kumari, den levande gudinnan, hör framför allt hemma i en buddistisk tradition. Trots de har hon stor betydelse för många hinduer, inte minst kungen som får hennes välsignelse. De få gånger hon lämnar sitt (buddistiska) tempel bärs hon fram för att inte beröra marken.

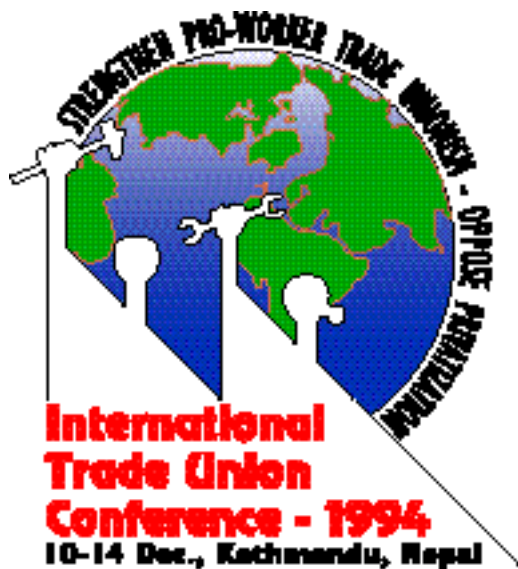
(Foto, höger: Jenny Widov)

Bland späda bankrånare

- på fackföreningskonferens i Kathmandu

Jenny Widov (text) Angelica Harms (foto)

Män, män och åter män ... Man kan konstatera att fackföreningar och arbetarrörelsen verkar ha denna faktor gemensam över hela världen och även i Asien - mansdominansen. Det betyder inte att det saknas starka, kämpande och spännande kvinnor. Ett fåtal får den äran att bli hyllade och ärade som hjältinnor för att de satsar livet i sin kamp för kvinnors rättigheter. De flesta vet vem Taslima Nasrin från Bangladesh är men vem har någonsin hört talas om Rubina Jamil, Mishu Misrefa eller Kuldip Kaur?

Mishu Misrefa

Mishu Misrefa från Bangladesh är en stilig, späda kvinna klädd i en tunn, utsökt sari. Föga anar man att bakom detta yttre finns en militant feminist som suttit i fängelse, anklagad för bankrån. Hennes axel krossades av en brutal polis vid en demonstration i centrala Dahkar.

Hon satt en månad i fängelse och kom ut tack vare att hennes advokat lyckades bevisa att anklagelsen var falsk.

- Vi kvinnor står inför ett dubbelt hot, dels från polisen och dels från fundamentalisterna, säger hon.

Idag är både premiärministern och oppositionsledaren kvinnor. Trots att Bangladesh kan uppfattas som mer demokratiskt än Pakistan, menar Mishu att kvinnornas situation är dålig.

- Landet är muslimskt, poängterar hon.

Nyligen har situationen blivit värre, de fundamentalistiska krafterna som besegrades under frihetsrörelsen 1971 då Bangladesh frigjordes från Pakistan, vill ha in en blasfemilagen i konstitutionen. Mishu och hennes medsysstrar kämpar organiserat mot kraven på införande av *sharia*-lagar av den typ som redan finns i Pakistan. I *sharia* ingår blasfemi-akten som säger att den som hädar Allah skall dömas till döden. Det är den lagen som fundamentalisterna stöder sig på när de kastar *fat-wans* dödsugga över människor Salman Rushdie och Taslima Nasrin.

- Vi anser att lagen är både odemokratisk och ovetenskaplig. Om lagen införs får religionen ett avgörande inflytande i politiken och i kvinnors liv. Vi tror att situationen blir väldigt kritisk för kvinnor i vårt land, säger Mishu.

Mishu anser att regeringspartiet och den övriga oppositionen har hjälpt fundamentalisterna för att använda dem för sina egna syften, eftersom de trots allt är en politisk kraft. De är alla borgerliga krafter. Alla intellektuella, kvinnoorganisationer, fackföreningar och bönder kämpar tillsammans mot Jamit Islami, den fundamentalistiska rörelsen.

I oktober förra året organiserade studentorganisationen en gemensam front.

- Vi uppmanade de politiska partierna att inte stödja blasfemilagen.

Kvinnorna är speciellt viktiga i detta motståndsarbete, omkring 14 olika kvinnoorganisationer har förenat sig i United Womens Group - Kvinnor är mer radikala än män! Männerna stödjer fundamentalism, men vi kvinnor kan inte stödja detta!

När de utländska delegaterna på konferensen besökte en cementfabrik, utanför Kathmandu, fann jag Mishu begründande en hög med stenkrossklot. Hon stod länge och vägde en tung metallkula i var hand, lysande i sin kanariegula sari i den dammiga, grå omgivningen. Dagen efter avslöjade hon sina tankar.

- Jag tänkte att de skulle vara bra att ha när vi slåss mot polisen.

och feminister

Rubina Jamil

Rubina Jamil från Pakistan är en kvinna som vägrar hålla käften trots den asiatiska traditionen. Många har velat tysta henne under åren, från farbröder till arbetsgivare.

Hon var i sjuårsåldern när hon började jobba i fabrik. Rubina engagerade sig fackligt när hennes arbetsgivare på White Industries bröt mot arbetsmarknadslagarna genom att vägra henne fast anställning. Genast reagerade familjen.

– Familjen sa: Vad gör du Rubina, fackföreningsarbete är för män, inte för dig!

Trots det valdes hon till vice ordförande i fackklubben på fabriken. Då ville arbetsgivaren ge henne en bättre tjänst för att tysta henne.

– Jag behöver inte pengarna, jag vill ha respekt, sa Rubina till sin farbror, som tyckte att hon var dum när hon tackade nej till tjänsten.

Strax efter detta förlorade hon jobbet, då i samband med en strejk. White Industries producerar läkemedel som är förbjudna i väst.

Idag arbetar hon endast för facket med kvinnofrågor i Working Women Organisation.

Kuldip Kaur

Kuldip Kaur, en 30-årig kvinna från Dehli i Indien, är generalsekreterare i kvinnoorganisationen Mahila Dakshtar Samitty (kvinnorättskommittén). Kommittén är en av organisationerna under Hindu Mazdur Sabha, en paraplyorganisation för arbetare, kvinnor såväl som män. Kvinnorättskommittén var en av få då den startades.

– Jag var med och startade organisationen för att jag kände att jag ville göra något åt kvinnodiskrimineringen i det indiska samhället. Det blev för mycket, berättar Kuldip lägmält.

Mahila Dakshta Samitty har två advokater anställda som ger rättshjälp två timmar om dagen. I kommittén kan kvinnorna i sin grupp ta upp alla möjliga problem som berör dem, både problem på arbetsplatsen, rättsliga problem som skilsmässor, alkoholiserade män som misshandlar och det fruktade problemet med hemgift, *dowry*.

Många nygifta kvinnor har dödats på grund av att deras nya familj vill ha mer hemgift. Det vanligaste sättet är att sätta på gasen i köket under natten. Då bränns hustrun till döds när hon, som vanligt först uppe, skall tända i spisen på morgonen.

Många kvinnorättsaktivister väljer att inte gifta sig, men vill gärna ha barn. Ett sätt är att adoptera, men då kan barnen inte bära adoptivmammans namn och hon kan inte ge dem någon egendom. Kuldip och kommittén kämpar även mot den lagen och vill ge adopterade barn arvsrätt. Rubina Jamil och Mishu Misrefa infliker att både i Pakistan och Bangladesh kämpar man mot liknande lagar. Rubina Jamil och Kuldip Kaur har båda mist sina arbeten på grund av facklig aktivitet. Det var 1989 som Kuldip uttalat fick sparken för "trade union activities" under en strejk på Hindustan Computer Limited.

Tändstickor och

Hon säger att hon är tio år, flickan på Everest Match Factory i Biratnagar. Trots att arbete är förbjudet för barn under 14 år är det långt från lag till verklighet.

Att tala om arbetare i Nepal är att tala om barnen.

Inom varje näring arbetar barn. I hemmen, på restauranger och hotell, i fabriker, på fälten. Enbart i Kathmandu finns det ca 40.000 arbetande barn. De är de mest utnyttjade och exploaterade arbetarna.

Jenny Widov (text & foto)

Sunsari-området utanför Biratnagar, på slättlandet Terai, hyser en stor del av Nepals blygsamma industri. Det är en tröstlös trakt. Längs vägen nära fabrikena ligger de eländiga skjul som är arbetarnas bostäder. Allting är mycket smutsigt. Här har definitivt ingen turist någonsin satt sin fot. Fackföreningen Nepal Independent Workers Union (NIWA), har ordnat så att vi kan besöka några av fabrikena i trakten. Den filippinskledda textilindustri vi först besöker är modern. I ett nybygge med en stor ljus hall syr vuxna sömmerskor och sömmare modekläder. Textilindustrin har fått ett starkt uppsving de senaste åren. Den nya textilfabriken är en av dem som kommit till sedan den förra regeringen 1992 inledde en avreglering av ekonomin för att locka utländska investerare.

Statsägda företag började överföras i privat ägo, krav på tillstånd för industrietableringar slopades och investeringar i de flesta branscher undantogs för skatt i fem år framöver.

Fem kronor om dagen

Everest Match Factory är en av landets tolv tändsticksfabriker med en årlig omsättning på

omkring 3,1 miljoner kronor. Everest Match etablerades 1983 och har ett nära samarbete med Swedish Match som bland annat sålt maskiner till fabriken.

Utanför huvudbyggnaden ligger ett öppet, murat skjul. Där sitter ett trettiotal flickor och arbetar. Med blixtnabba rörelser tar de rader med vaxade papperständstickor från en träram och stoppar ner dem i askar. Många av dem ser inte ut att vara mer än sex, sju år gamla, men när vi frågar en av de yngsta säger hon att hon är tio år. Hon heter **Leka** har arbetat på fabriken i ett år. Hon och de andra flickorna får betalt per hundra paket som de packar, det kan bli omkring 30 Rs om dagen, vilket är mindre än fem svenska kronor.

Lönen skulle räcka till ett mål mat på en vanlig enkel nepalesisk restaurang.

De blyga flickorna fnissar och tittar förtjust efter de konstiga besökarna när vi går vidare.

Enligt den nya lagen om barn som antogs 1992 är alla under 16 år barn. Det är förbjudet att anställa barn under 14 år. Över 14 år tilläts arbete sex timmar per dag om arbetet inte är skadligt för hälsan.

När vi frågar förmannen, en resligt indier med välvårdat stort skägg, varför de har barn-

arbetare trots att det är mot lagen så hänvisar han till fabriken ägare, **Satish Kumar Bohra**. Vår engelsktalande guide, en advokat och medlem i kommunistpartiet, rycker på axlarna när vi frågar om barnarbete.

– De kommer från fattiga familjer, är hans enda kommentar.

”Arbetarna är obildade”

Ett stenkast från parlamentet finns Everest Match's kontor och strax intill ligger tändsticksfabrikören Satish Kumar Bohras nybyggda villa.

Kvarteret är ett av Kathmandus lyxigare. Herr Bohra är en rund, tillmötesgående herre som ger ett nervöst intryck. Han är nepales, men har som de flesta ur Nepals övre sociala skikt fått sin utbildning i Indien.

– Det är inte som i Sverige, arbetarna är obildade och vet inte vilken fackförening de ska tillhöra. Vilket fack skall jag sluta avtal med? säger han.

Barnarbete

Samarbete med Sverige

Satish Kumari Bohra berättar att han varit i Sverige, i Kalmar och Göteborg och träffat tändstickskollegor. Jag undrar då om inte de svenska kollegorna någonsin undrat över barnarbetet i hans fabriker? Det har de inte. Frågan om barnarbete undviker fabriksägaren in det längsta.

– Jag tror inte på detta, svarar han till sist.

Fabriken har kvinnor anställda i askfyllningsavdelningen och i packningsavdelningen. En del flickor arbetar där på kontrakt.

– Men vi har ingen under 16 år på vår lönelista, menar Satish Kumar Bohra.

Men jag har själv sett yngre flickor som fyllde på askar och jag har foto på dem?

– Vi har ingen under 14 år i vår påfyllningsavdelning, svarar fabriksägaren. Men vad som händer är att vi har anställd en flicka och så kommer hennes småsyskon och hjälper till. Officiellt tillåter vi det inte.

Uppenbarligen gör inte ledningen mycket åt verkligheten bakom det officiella avståndstagandet. Ofta vill fattiga föräldrar att deras barn skall arbeta och de har inte råd att låta dem gå i skolan. Eftersom föräldrar ofta inte registrerar sina nyfödda är det svårt att bevisa deras ålder. Det stämmer säkert att det inte finns någon under 14 år på Everest Match Factorys lönelista.

Nya lagar

Sedan Nepal blivit en parlamentarisk demokrati har de första stegen tagits för barnens rättigheter. Enligt den plan, National Plan of Action som antagits skall ett råd för barnutveckling bildas. Den nya barnlagen från 1992 innebär att sociala barnkommittéer i distrikten skall bildas med experter inom psykologi, medicin, socialt arbete och utbildning.

Barnhem och barncenter skall ta hand om föräldralösa eller övergivna barn som annars ofta blir barnarbetare.

Det är idag långt till förverkligandet av dessa goda intentioner. Lagen definierar inte vilka befogenheter som kommittéerna skall ha. Barnlagen och arbetsmarknadslagen från '92 är ibland motsägande. Arbetsmarknadslagen definierar inte vilka farliga arbeten som barn inte får syssla med. Ändå har lagen använts med framgång mot mattfabriker. I mars 1993 åtalade regeringen 23 mattfabriker för att ha anställt barn under 14 år. Fabrikena fälldes och andra mattfabriker har tagit varning.

Inte ens Child Workers in Nepal, CWIN, som arbetar mot barnarbete menar att det går att avskaffa det omedelbart.

– Det tar minst tre år att utrota barnarbete, säger **Gauri Pradhan** på CWIN.

Organisationen föreslår ett program som reducerar barnarbetet gradvis. Man vill ha modellfabriker där barnen har tillfälle till vila, fritid, reglerad arbetstid, hygglig lön och obligatorisk utbildning. På det viset blir vuxenarbetskraft attraktivare än barn. ✘

CWIN deklarerar:

”Varje barn har rätt till rättvisa, fred och frihet och förtjänar tillgång till alla grundläggande mänskliga rättigheter som utbildning, hälsovård, kärlek, respekt, säkerhet och skydd.”

Kicki Bobacka & Michael Nord (text)

Största hotet mot CWINs deklARATION är barnarbetet och de arbetar med olika program där vissa, som t.ex cykelreparationsprogrammet, erbjuder barnen en alternativ sysselsättning och inkomst istället för att exploateras på arbetsplatser som inte är acceptabla ens för vuxna arbetare.

Common Room är basen för organisationens gatubarnsarbete i Kathmandu. Det är ett tvåvåningshus med trädgård där barnen har tillgång till läkarvård, ett mål mat, avkoppling och lek. Sysselsättningar som keramik, teckning, engelsk-undervisning osv, initieras och leds av volontärer, ofta västerlänningar, som är i Katmandu en tid och arbetar eller studerar.

CWIN hjälper också motiverade barn till skolgång och har nyligen startat ett genomgångshem för ”nya” gatubarn. Dessa barn försöker CWIN i första hand återförening med familjen, och personalen finns som ett stöd för familjen i den processen.

Barn på gatan

Personal från CWIN ger sig ut två gånger i veckan för att leta efter gatubarn i Kathmandu. De områden som hyser flest gatubarn är turistområdena runt New Road och i Thamel, samt slumområden. Barnprostitutionen ökar just nu i Kathmandu och andra städer i

Lyckligt lottade: Barnen på ACAPs dagis i Ghandrung. (Foto: Josephine Askegård)

Nepal, liksom sexturismen och framför allt gaturismen. Men det är inte turisterna som är det största problemet utan trafiken av flickor till prostitution i Indien, man räknar med att det rör sig om ungefär 200.000 flickor per år. Dessa flickor kommer ofta från bergsområden eller grannsdistrikt till Kathmandu.

Ny regering – förändringar för barnen?

Vi besökte CWINs kontor där vi träffade Gauri Pradan, en av grundarna och nu executive coordinator, samt ytterligare några medarbetare.

Gauri Pradan tror att den nya regeringen omöjligt kan åstadkomma några snabba förändringar, men att den kommer att inrikta arbetet på förbättrade arbetsvillkor och sociala reformer. Det kommer att ta tid att bygga upp ett socialt välfärdsprogram i Nepal. Behoven är obeskrivligt stora, och den nepalesiska staten har mycket små medel.

Landet är nu inne i en svår ekonomisk kris. CWIN har lämnat över ett brev till regeringen med sina önskemål om vad som behöver göras för barnen. Man hoppas att det ska bli något av den i valkampanjen utlovade kommissionen för mänskliga rättigheter. Det finns idag inget departement eller ministerium som arbetar med barnens rättigheter, och från CWINs sida önskar man bl.a. bättre organisation på området och bättre samarbete med polisen.

Den nepalesiska byråkratin är alltid ett stort problem för CWIN och andra organisationer. Den är en bromskloss för försök till sociala och politiska förändringar. ✘

Tegelfabriken är en vanlig arbetsplats för barn i Nepal. (Foto: Stefan Thorendahl)

CWIN

Dilmaya -barnarbeterska i Kathmandu

En av Nepals största exportindustrier är mattillverkningen. Denna startade i mindre skala som ett biståndsprojekt för tibetanska flyktingar.

Jenny Widov & Hem Katuwal (text)

Jnkomsterna från industrin behövs i detta fattiga land, men den har utvecklats en mycket grov exploatering av barn. Kathmandhus mattfabriker är långt ifrån idealbilden av barn som väver i hemmets trygga vrå ett par timmar efter skolan. Exploateringen av barnarbetskraft har till synes minskat efter ny lagstiftning, men fortsätter nu undagömd för allmänhetens ögon.

Dilmayas berättelse

Dilmaya Tamang är ett av de många barn som arbetade i Nepals mattfabriker. Ett arbete som höll på att kosta henne livet. Hon hittades i ett mörkt litet rum på en mattfabrik, döende av TBC, av medarbetare till CWIN, som arbetar för utnyttjade barn i Nepal.

Dilmaya började arbeta i en mattfabrik vid 10 års ålder. På grund av fattigdom och en elak styvmor var hon tvungen att lämna sitt hem. Hon ser mycket ensam och rädd ut när hon sitter på en säng i CWINS sovrum. Det är knappt hon vågar se oss i ögonen när hon berättar. Dilmaya kommer från Janakpur som ligger ca 30 mil från Kathmandu. Familjen bestod av åtta personer; Dilmayas pappa, styvmor, två bröder, Dilmaya och styvmoderns tre barn. Hennes egen mamma dog när hon var mycket liten. Hemma fanns väldigt litet att äta. För fem år sedan lämnade Dilmaya hemmet.

– Hemma grälade alltid min styvmor på mig. Min far brukade också slå mig. Jag grät hela dagarna. Därför sa några av byborna att jag skulle kunna åka till Kathmandu för att jobba i mattfabrik och tjäna pengar.

Dilmaya kom till en mattfabrik i en del av Kathmandu som heter Lagankhel. Där lärde hon sig att väva mattor. Hon arbetade på samma ställe i två år för 500 nepalesiska rupees i månaden, vilket motsvarar omkring 70 svenska kronor, en låg summa även i nepalesiska mått. Dilmaya försökte på egen hand återvända hem till familjen. Men tvingades av en kusin tillbaka till Kathmandu och fortsätta arbetet på mattfabriken.

– Jag arbetade i två år, men min kusin tog pengarna jag tjänat och stack. Fabriksägaren betalade direkt till honom.

Barn bakom vävstolarna i en mattfabrik någonstans i Nepal (Bilden tagen av CWIN).

När barnen väl lämnat hemmet och hamnat i något av Kathmandudalens mattfabriker förlorar de inte sällan kontakten med familjen. Det händer ofta att barn säljs eller tas över till en annan mattfabrik. De föräldrar som vill spåra upp sina barn får svårare att hitta dem, och barnen blir också lättare att utnyttja när de inte har något socialt nätverk.

Dilmaya förflyttades till en annan del av Kathmandu, Jorpati. Där arbetade 14 personer, tre vuxna och resten barn i 13–14-årsåldern.

– Jag fick arbeta där också, det fanns inget alternativ för mig. Vi var tvungna att arbeta från 5 på morgonen till 11 på kvällen. Klockan 11 på förmiddagen och klockan 9 på kvällen hade vi matpaus. Jag arbetade utan avbrott under lång tid, det var därför jag fick tuberkulos. Min mattägare sa till mig att åka hem. Jag vägrade att åka hem, men fick sluta arbeta eftersom jag var så svag. Ingen brydde sig om mig. Jag var medvetslös. De har berättat för mig att folk från CWIN tog hand om mig och skickade mig till missionens vårdcentral för behandling.

Dilmaya fick behandling hos Sisters of Charity, en missionärsorganisation som har ett sjukhus i Kathmandu. Det tog sex månader tills hon blev bra. Mattfabriksägaren gjorde ingenting för att hjälpa henne med behandlingen.

– I fabriken trakasserades jag av några pojkar. En pojke försökte våldta mig och föreslog hela tiden att vi skulle gifta oss. Men jag sa nej. Jag berättade det hela för några från min by, och de bråkade med honom. Efter ett par dagar misshandlade han mig och rymde sedan. Jag vill inte gifta mig, jag är för ung för det.

– Jag kan inte säga något om min framtid, jag är illiterat. Jag känner mig väldigt sorgsen när jag tänker på mitt liv. Jag gråter, vad kan jag göra? Det finns inget annat än tårar. Av folk från min by har jag hört att min styvmor säger att jag är en dålig flicka i Kathmandu, som går med pojkar. Därför vill jag inte återvända till min by. ✘

Same-game, Inte heller i Nepal har alla männi

Sedan demokratiseringen 1990 har situationen för de mänskliga rättigheterna i Nepal förbättrats långsamt, trots bristande intresse från myndigheternas sida. Men även de nepalesiska människorättsorganisationerna får kritik för sina sätt att arbeta, och den nya kommunistregeringen har ännu många tunga vallöften att uppfylla.

Michael Nord (text)

listan över de brott som poliskåren anklagas för. Många bedömare anser därför att det är här de tyngsta insatserna måste sättas in för att höja de mänskliga rättigheternas status i landet.

Det är kvinnor och barn som är de vanligaste offren för människorättsbrott i Nepal. Även om barnarbete officiellt är förbjudet arbetar många barn i framför allt matt- och tegelfabriker över hela landet. De är i stort sett rättslösa, och förutom den uppenbara exploateringen av deras arbetskraft, utsätts de ofta för olika former av övergrepp. Många unga flickor arbetar ofta som hembiträden i rika familjer, där misshandel och sexuella övergrepp är vanliga. Våldtäkt är något som ständigt får allt högre siffror i den nepalesiska brottsstatistiken. Överhuvudtaget är våld och övergrepp inom hemmets väggar ett gigantiskt problem som lagen, åtminstone i praktiken, fullständigt ignorerar. Även om konstitutionen i Nepal ger kvinnor samma rättigheter som män, diskrimineras de ändå, bl.a. genom lagarna som rör giftermåls-, skiljsmässo- arvs- och egendomsrätt. På samma sätt som på andra håll i världen är flickor mindre önskvärd än pojkar, och har därför sämre möjligheter till god hälsa och utbildning. Kvinnor arbetar mer och hårdare än män, men är fackligt organiserade i mindre utsträckning och har svårare att tillvarata sina rättigheter gentemot arbetsgivare och män i allmänhet. De nepalesiska myndigheterna visar inte något intresse för att vidta åtgärder mot dessa problem som det för övrigt pratas mycket lite om i Nepal.

Politiska motiv prioriteras

Kritik riktas ibland mot de organisationer i Nepal som bevakar och uppmärksammar brott mot de mänskliga rättigheterna för att de överprioriterar incidenter som drabbar politiska aktivister, journalister och människorättsgrupper, medan övergrepp som drabbar kvinnor och barn får en mera undanskymd plats i debatten. Kritiken är berättigad, även om fenomenet inte på något vis är typiskt för Nepal eller nepalesiska organisationer, utan snarare verkar vara universellt. Amnesty Internationals rapporter visar inte sällan upp samma diskriminerande prioriteringar. Statistik från människorättsorganisationen INSEC (Informal Sector Service Centre) för perioden januari – juni 1994 visar att politiska aktivister och journalister endast utgjorde 9,8% av offren för brott mot de mänskliga rättigheterna, medan kvinnor och barn (under 14 år) utgjorde 34% och siffrorna för den följande 6-månaders perioden var ännu högre. Detta illustrerar tydligt slagsidan i rappor-

situation landet befinner sig i kommer många av dem att bli svåra att infria.

Att kommunisterna dessutom gick ut tidigt och deklarerade sin önskan om goda relationer till regimen i Nordkorea, och att man inte avser att opponera sig mot sin mäktiga granne i öster vad avser frågan om Tibets självständighet har dock lagt sordin på de optimistiska tongångarna från människorättsorganisationerna.

UML-regeringen har sagt att man betraktar Tibet som en del av Folkrepubliken Kina, och att man dessutom avser förbjuda protestmarscher mot Kinas ockupation av, och brotten mot de mänskliga rättigheterna i Tibet. Kina fick också Nepal att inte skriva på FNs fördömande av Kinas brott mot de mänskliga rättigheterna i början av 1995.

Dålig status för mänskliga rättigheter

En mycket stor del av brotten mot de mänskliga rättigheterna som förövas i Nepal begås av polisen. Godtyckliga arresteringar, våld och tortyr för att framtvunga erkännanden under förhör, omänskliga förhållanden i fångelser och häkten, samt ouppklarade försvinnanden och korruption är bara en del av

Foto: Angelica Harms

Föga förvånande blev 1994 ett oroligt år i Nepal. Parlamentsvalet i november föregicks av en långa rad massmöten, demonstrationer och strejker som inte sällan slutade i sammandrabbningar med polisen eller meningsmotståndare. Oberoende observatörer anser att såväl polis som demonstranter bär ansvaret för resultaten (om än inte båda samtidigt). Under året förekom det vid ett flertal tillfällen att ungdomsgång och "ledare" anhölls inför större demonstrationer och släpptes när dessa var avslutade. Arresteringar på oklara grunder, våld mot anhållna och ouppklarade försvinnanden var ett alltför vanligt inslag på den nepalesiska politiska scenen.

Den nya UML-ledda regeringen har i valrörelsen deklarerat att man avser att förbättra tillståndet för de mänskliga rättigheterna i Nepal. Men det finns många problem och missförhållanden att rätta till. Arbetslösheten är hög, exportinkomsterna minskar och landet fastnar allt mer i sitt låne- och bidragsberoende. Samtidigt fortsätter Nepal att tassa i de diplomatiska ullsockarna för att inte irriteras sina stora grannar Indien och Kina, vars intressen man är helt underordnade i många avseenden. Den nya regeringens mål är alltså högt ställda, och i ljuset av den ekonomiska

but different!

skor lika värde och rättigheter..

Politiska aktivister och journalister står i fokus för statistiken och rapporteringen kring människorättsbrott, men... (Foto: Matti Olofsson)

teringen och prioriteringen av brotten mot de mänskliga rättigheterna. Våld och övergrepp inom hemmets fyra väggar är ett annat problem som de nepalesiska människorättsorganisationerna har varit plågsamt oförmögna att ta tag i. Vanligen resonerar de som så att man först måste etablera grundläggande mänskliga rättigheter i den politiska sfären (samhället i stort) innan man kan tas sig an de samhälleliga problemen i detalj. Frågan är om det inte är det omvända som gäller; frigörelsen börjar hemma! Därför är behovet av fler, starka organisationer för kvinnors och barns rättigheter stort i Nepal.

Det måste också konstateras att en del av människorättsorganisationerna har en viss politisk slagsida i sin rapportering. Det är inte helt ovanligt att organisationerna är närstående ett eller annat politiskt parti.

Övergrepp begångna av det egna partiets medlemmar har då en viss tendens att försvinna i rapporteringen, samtidigt som övergrepp mot de egna lyfts fram rejält. Olika organisationer presenterar således ibland rakt motsatta beskrivningar av samma händelseförlopp. Detta gör det förstas svårare att betrakta den seriösa rapporteringen dessa organisationer också sysslar med som trovärdig, och det har varit en av grunderna för det allt vanligare kravet på en oberoende kommission för de mänskliga rättigheterna i Nepal.

Många aktiva organisationer

Efter att det absurda panchayat-systemet brutit samman och demokrati införts 1990, har det politiska livet i Nepal blomstrat i en otrolig hastighet. Det finns i dag en uppsjö av

fristående organisationer (NGOs) som sysslar med allt från landsbygdsutveckling och miljövärd till kvinnofrågor och mänskliga rättigheter. Precis som på alla andra håll i världen finns det också en hel del oseriösa organisationer vars främsta mål är att få in så mycket

...det är kvinnor och barn under 14 år som i de flesta fallen utgör brottsoffren även i detta sammanhang. (Foto: Nilla Svensson)

bidragspengar som möjligt. Men därutöver finns det en mängd ytterst seriösa och välfungerande organisationer som gör ett stort jobb inom sina respektive områden. De mest kända människorättsorganisationerna är, förutom tidigare nämnda INSEC, Forum for Protection of Human Rights (FOPHUR), Centre

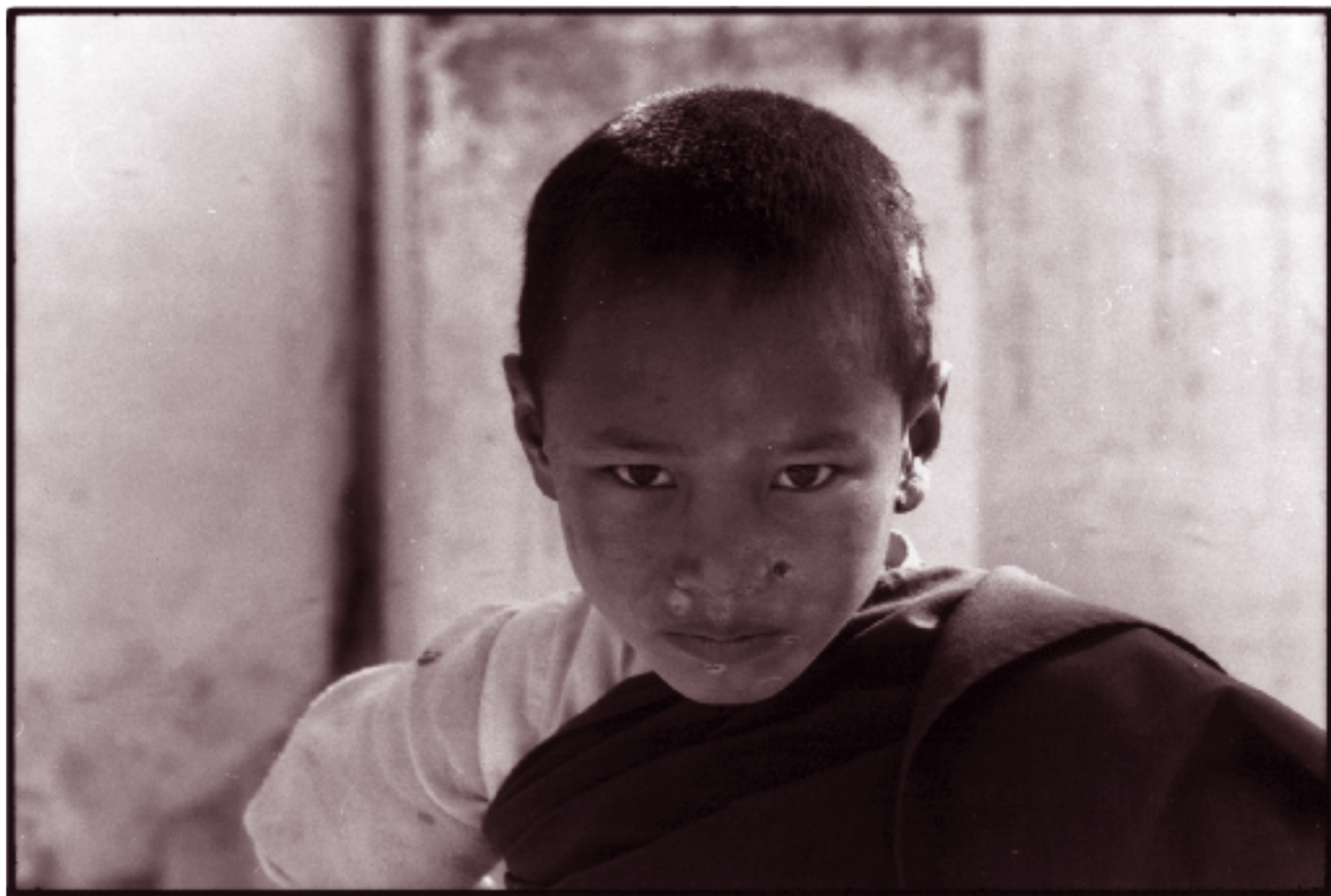
for the Victims of Torture (CVICT) och Child Workers in Nepal Concerned Centre (CWIN). Alla är de mer eller mindre beroende av bidrag från donatorer såväl i Nepal som i utlandet, och många av dem tar gärna emot volontärarbetare.

En kommission för de mänskliga rättigheterna

Ett av de nyvalda kommunisternas många vallöften var tillsättandet av en oberoende kommission för att undersöka tillståndet för de mänskliga rättigheterna i Nepal. Aktivister i människorättsorganisationer, jurister och sakkunniga är överens om behovet av en sådan, men somliga menar samtidigt att om man inte kan förmå polis och militär att respektera lagarna blir kommissionens arbete inte meningsfullt. Man menar vidare att vissa lagar (rörande militären, staten och tronen) som innehåller möjligheten att utmäta dödsstraff måste upphäva eller skrivas om. Att höja det allmänna medvetandet om de mänskliga rättigheterna är en annan stor uppgift för den många organisationerna på området, och något som de flesta av dem sysslar med sedan länge. Det är dock ingen lätt uppgift med tanke på läskunnighetsnivån i Nepal. Men

med hjälp av mycket frivillig arbetskraft och pedagogiska böcker med lite eller ingen text sprider sig kunskapen nu över landet.

Men än återstår det mycket att göra på området, och när detta skrivs i april 1995 har det ännu inte upprättats någon kommission för de mänskliga rättigheterna i Nepal. ✘

Världsbankens löften

Kenneth Hermele (text) Angelica Harms (foto)

I vad mån kan världsekonomin styras? Det är en fråga som intensivt diskuterades då Världsbanken och Internationella Valutafonden möttes under Bretton Woods-konferensen i Madrid under hösten 1944. De två nu femtioåriga organisationerna tillkom för att stabilisera världsekonomin. I stället har de fått spela rollen som kronofogdar för de länder i Tredje Världen som hamnat i skuldfällan.

Nepal är ett av de länder som i hög grad berörs av de beslut och åtgärder som konferensen diskuterade.

När den brittiske ekonomen John Maynard Keynes i juni 1944 lämnade konferensen i Bretton Woods, hyllades han av delegaterna som stående sjöng *For he's a jolly good fellow* till hans ära.

Det var han väl värd, för Keynes hade varit en av de ledande när efterkrigstidens världsordning lades fast. Tre organisationer var han med om att grunda: Världsbanken – för att finansiera Europas återuppbyggnad efter kriget, Internationella Valutafonden – för att upprätthålla balans i staters mellanhavanden och i deras budgetar, samt en internationell handelsorganisation, ITO – för att genom buffertlager och avtal stabilisera priserna på råvaror. Det visar på den grad av styrning och intervention i marknaden som man ville åstadkomma. Hyllningen av Keynes framstår idag som mycket ironisk, Handelsorganisationen ITO, som för Keynes var central för stabiliteten och balansen i världsordningen, ersattes av Gatt 1947, ett svagt allmänt handels- och tullavtal. Tvärtemot Keynes' avsikt var Gatt immunt mot tankar på att styra marknaderna så att de kunde bidra till stabilitet och motverka fallande priser.

Inte heller Världsbanken och Valutafonden fick de roller som Keynes avsett. I stället för finansärer och stabilisatorer i världsekonomin blev de kronofogdar och individer gentemot alltmer skuldsatta länder. Hur kunde det gå så fel?

Det började för tio år sedan med Latinamerika och Afrika och fortsatte med Östeuropa. När det ena landet efter andra gick i konkurs grep fordringsägarna med USA i spetsen tillfället och ställde de skuldsatta länderna inför ett ultimatum: för att få nya lån och/eller gamla skulder skjutna på framtiden måste länderna underordna sig Världsbankens och Internationella Valutafondens förmyndarskap.

Sverige motsatte sig först att internationella organisationer, därtill lika odemokratiska som aktiebolag, skulle lägga sig i skuldsatta länders inre angelägenheter och bestämma deras politik. Men redan efter något år ställde vi in oss i ledet. Sedan dess har den officiella svenska politiken, oavsett regering, backat upp Världsbankens och Valutafondens politik.

Det var under den här epoken, 1980-talet, som den skarpaste kritiken mot Världsbankens och Valutafondens formulerades: följden av den politik som pådyvlades de skuldsatta

länderna var social utarmning, ekonomisk utslagning, ekologisk förödelse. Penningflödena vände, och den fattiga världen betalade till den rika. Bland kritikerna av denna politik fanns Susan George, som nu kommer med en ny bok, *Skuldbumerangen* (Tranen förlag).

Skuldbumerangen mot tredje världen

Susan George är besviken på att forskare och upplysare så länge varnat för skuldkrisens fördömande följder för tredje världen utan att någon förändring skett. Därför vänder hon på perspektivet och varnar oss i den rika världen att också vi drabbas av tredje världens skulder. Vårt egenintresse kanske kan få oss att skriva av skulderna, hoppas hon.

Och vad är det som slår oss i huvudet som en bumerang? Jo, att de skuldsatta länderna tvingas hugga ner sina skogar, vilket ökar växthuseffekten. Att den enda jordbruksprodukt som det lönar sig att odla är knark, vilket drabbar våra ungdomar. Att vi förlorar marknader och därmed jobb när fattiga länder förblir fattiga.

Vet då inte Världsbanken och Valutafonden vad de gör? Sidaekonomen Karl-Anders Larsson svarar på denna i högsta grad politiska fråga i en nyutkommen skrift, *Strukturpassning, bistånd och utveckling*. Och svaret är: både ja och nej. Det beror på hur man läser skriften.

Karl-Anders Larsson tillbakavisar i en tvåsidors sammanfattning det mesta av den kritik

på Världsbankens linje: det har inte blivit värre med vår politik.

Det är egentligen sensationella slutsatser trots att de presenteras som ett stöd för den förda politiken: Världsbankens och Valutafondens politik har inte lett till produktiv tillväxt, inte minskat miljöproblemen, inte lättat fattigdomen. Att man inte har mer att säga till politikens försvar än att den inte förvärrar ett redan dåligt läge avslöjar hur svårt det är att med seriösa utvärderingar som grund dra en lans för Världsbanken och Valutafonden.

Skuldavskrivning möjlig – och till vilket pris?

Ett skäl att minska Världsbankens och Valutafondens dominans när det gäller de skuldsatta ländernas ekonomiska politik har nyligen presenterats av ekonomen Percy Mistry, fd direktör i Världsbanken. Inte nog med att skuldkrisen fortsätter, trots Världsbankens och Valutafondens politik. Nu är skuldbördan i ökande grad en börda till just dessa två institutioner. När Mexiko 1982 ställde in betalningarna och skuldkrisen för första gången blev förstasidesnyhet stod dessa multilaterala fordringsägare för sju procent av de räntor och amorteringar som de skuldsatta länderna betalade, tio år senare har deras andel tredubblats.

Internationella Valutafonden tar i själva verket in mer pengar än man lånar ut. Multilateralerne måste låna ut tio dollar för att låna ut en dollar till ett u-land. Resten försvinner i räntor och amorteringar till just multilateralerne själva. Det är skattebetalare i de rika länderna som backar upp denna karusell. Mistrys slutsats är klar: den enda vägen framåt är en skuldavskrivning, och då måste Världsbanken och Valutafonden vara med och ta sin del av ansvaret.

År 1995 blir ett livligt år. Det nya Gattavtalet träder i kraft samtidigt som Gatt upplöses och ersätts av en ny världshandelsorganisation, WTO. Man skulle kunnat hoppas att WTO fullbordat det som inleddes i Bretton Woods för femtio år sedan genom att

plocka upp tankarna från Keynes. WTO skulle då få till uppgift att stabilisera råvarupriser och reglera marknader för att stödja de svaga u-länderna.

Men det är snarast motsatsen som gäller, både det nya Gatt-avtalet och WTO väcker mest farhågor hos fattiga länder. Under en tioårsperiod kommer visserligen tullnivåer att sänkas och en del handelshinder att avvecklas, men de stora vinnarna blir EU och Ostasien, medan Afrika söder om Sahara hör till förlorarna. Gattavtalet innebär också en förstärkning av de transnationella bolagens ställning, bl.a genom ett starkt skydd för deras patenträttigheter.

En annan av Världsbankens skarpaste kritiker, USA-ekonomen Cheryl Payer, har i boken *Lent and Lost*, för några år sedan förutspått vilka villkor fordringsägarna kan komma att ställa för att gå med på att skriva av sina fordringar på u-länderna: fri tillgång till deras marknader, parat med fritt fram för transnationella företag.

Det är lätt att se en komplott här: att avreglera och öppna marknader har länge varit en viktig del av den politik som Världsbanken och Valutafonden tvingat på de skuldsatta länderna under det nyliberala 1980-talet. Med WTO finns det skäl att förmoda att den politiken fortsätter och till och med förstärks. Men en sådan utveckling utesluter faktiskt inte att fordringsägarna skriver av tredje världens skulder. Susan Georges vädjan till den rika världens egenintresse i *Skuldbumerangen* kanske slår an en sträng av – ja, medkänsla?

Cheryl Payer förutspår att en eventuell skuldavskrivning kommer att åtföljas av – nya lån. Fordringar är nämligen ett utmärkt redskap för att trycka ner potentiella uppstickare. Den tanken stöds av en före detta bankdirektör i Mexiko som ber oss: "Snälla, låna inte ut mer till oss! Er välvilja har redan skadat oss så mycket!"

Keynes i sin himmel håller säkert med. ✘

Artikeln är tidigare publicerad i Göteborgsposten, hösten 1994.

och svek...

som brukar formuleras mot Världsbankens och Valutafonden: att åtstramningarna skulle öka fattigdomen, att exportriktningen skulle bidra till miljöförstoring, att spekulation skulle stimuleras på bekostnad av produktiva verksamheter. Nej, säger Karl-Anders Larsson, intet av detta är bevisat. Läst så är hans skrift ett negativt försvar för att Sverige ställer upp

Utvecklingsprojekt i Manang!

Sverige driver få biståndsprojekt där man väger in turismutveckling. Man har satsat antingen på storskaliga dammprojekt, högteknologiska industriprojekt eller på senare tid småskaliga jordbruksprojekt.

När ska man inse vilka möjligheter turismen kan ge, om den utvecklas på rätt sätt? Biståndspengar kan hjälpa till att utveckla en förnuftig ekologisk miljöanpassad, lokalt förankrad turism.

Länderna i tredje världen vill gärna utveckla sin turism, men vet ofta inte hur, och kommer då ofta i händerna på stora multinationella företag som utvecklar en turism som skapar miljöproblem, och leder till sociala och kulturella konflikter, samtidigt som den inte gagnar den lokala ekonomin. Chandra Gurung, geografen bakom ACAP, ser gärna att

SIDA hjälper till att utveckla ett nytt turismutvecklingsprojekt; området Manang som ännu är isolerat norr om Annapurna, nära gränsen till Tibet.

Manang är känt för sina många snöleoparder i ett vackert, torrt högplatålandskap, med avfolkningsproblemen på grund av att inkomstmöjligheterna är små och att snöleoparden beskattar lokalbefolkningens boskap.

Det vore en utmaning för ett svenskt projekt. Chandra ska skicka mig alla detaljer till projektet som än inte har någon finansiering.

Kontakta mig gärna om hur jag kan hjälpa Chandra med Manangprojektet och snöleoparderna.

Stefan Thorendal (Tel: 018-555127)

Biståndets Mekka!

Det är nästan svårt att hitta någon samhällsservice, något större utvecklingsprojekt eller annan kostnadskrävande verksamhet i Nepal som inte är finansierad av biståndsmedel. Behovet är uppenbart. Men varför just Nepal?

Leif Bjellin (text) Michael Nord (foto)

Bli inlagd på sjukhus i Nepal och behandlingen kommer att ske med biståndsbetalad utrustning. Åk buss eller bil mellan Nepals två största städer och färden går på biståndsbetalda vägar. Besök en sjukstuga i Nepals berg, och den är med största sannolikhet biståndsfinansierad. Besök en skola någonstans i landet och lärarens lön är säkert utlandsbetald.

Ja, träd in i parlamentsbyggnaden och upptäck att dess japaninfluerade utseeende beror på att den är finansierad av japanska biståndsmedel. Varför finns det inte lika många biståndsprojekt i andra utvecklingsländer? Antagligen är det överallt i världen så, att mottagarlandets regering, liksom fallet är i Nepal, skall godkänna eventuella biståndssatsningar. Det torde emellertid med all säkerhet inte vara så, att andra länder är mer restriktiva till bistånd än vad Nepal är. Kan då möjligen en förklaring till floran av biståndsorganisationer vara att det kulturella och idémässiga klimatet i Nepal är relativt öppet? Mångkulturellt, flerreligiöst, multietniskt, o.s.v. – positivt värdeaddade begrepp som Nepal anses stå för.

Det är förvisso så, att det är större chans att på Kathmandus gator möta någon som inte tillhör ens egen religion eller nationalitet än på mängden annan plats i Asien. Det sägs också att kungen, både den förra och den nuvarande, på ett föredömligt sätt, utan hänsyn till stoltheter, ideologier eller andra begränsande faktorer, förmådde att dra till landet hjälp från såväl Sovjet och USA, som från Kina och Indien. Länder som i nästan alla andra sammanhang på något vis delat upp U-världen sig emellan och bara bistått regimer med "rätt" inriktning.

I Nepal skedde det märkliga, att ett av landets största infrastrukturella projekt, vägen mellan Kina och Indien via Kathmandu, byggdes med insatser från samtliga de stora supermakterna. Bitarna var färdiga vid olika tillfällen. Men till slut blev det en farbar väg.

En enda röra av biståndsorganisationer. Statliga så väl som icke statliga. Religiösa och profana. Politisk, facklig och vanlig aningslös välgörenhet. Men svenska SIDA är inte med direkt – ännu. Indirekt, genom andra svenska hjälporganisationer, går även SIDA-medel till Nepal. Kanske genom Örebromissionen, eller genom IM, eller genom nån annan hjälporga-

Renhållningen i Kathmandu är, med vissa undantag (ovan), resultatet av ett tyskt biståndsprojekt.

nisation. Eller varför inte, i framtiden kanske, genom SAC?

Övriga Norden däremot, är stora på bistånd till Nepal. Red Barna och Norsk Lärerlag från finns där i byutvecklings-, gatubarns- och skolprojekt. FINIDA (Finska "SIDA") arbetar med skogsprojekt och DANIDA (Danska "SIDA") bygger upp distributionssystem för mejeriprodukter. O.s.v., o.s.v.

FN på plats

Och så finns naturligtvis FN-organen med sina pampiga program. UNICEF tycks syssla med allt: hälsa, utbildning, vatten, by-utveckling, miljö, mm. Och fina prospekt publicerar man. Men står verkligen utbytet i proportion till satsade medel? Eller är det att svära i kyrkan att ställa en sådan fråga, att ifrågasätta även det minsta utbyte?

Någon samordning sker inte. Och väl är väl kanske det. Det är lätt att misstänka att så vitt skilda intressen, kulturer och ambitioner som biståndsorganisationerna representerar enbart

skulle leda till att inga projekt överhuvudtaget kom igång om man till varje pris ville samordna och försöka optimera givna resurser.

Kranar utan vatten

Många projekt är vid det här laget klassiskt dåliga projekt. Sälunda finns i vissa områden omfattande projekt i vilka man dragit vatten till byarna i plastslangar. Halvåret efter invigningen av de nya fina tappställena för vatten mitt i byn, förstörs kranar och filter sätter igen så att inget vatten kommer fram. Ingen tänkte på att skola några bybor i hur man underhåller vattenledningarna, och nu står dom där, tappställena med sina mässingskranar, som monument över grusade förhoppningar eller aningslös samvetsdövande biståndssiver, beroende ur vems perspektiv man ser det.

Andra projekt står idag modell för hur bistånd kan fungera när det är som bäst. Lokalt initierade, lokalt förankrade och lokalt genomförda projekt, men med en del av den nödvändiga finansieringen utifrån. ✘

Annapurna Conservation Area Project - ACAP

Ett av de senaste årens mest uppmärksammade utvecklings/biståndsprojekt i Nepal är utan tvekan ACAP. Det är ett biståndsprojekt i så motto att finansieringen till stor del kommer från källor utomlands, även om en del pengar kommer från turismen i området.

Leif Bjellin & Michael Nord (text & foto)

Projektet startades 1986, formellt av King Mahendra's Trust for Nature Conservation, en naturvårdsorganisation med avdelningar i England, USA, Kanada, Holland, Frankrike och Tyskland. Ekonomiskt stöd kom och kommer framför allt från Världsnaturfonden i USA och från Tyska alpinistklubben, men också ett antal andra mindre bidragsgivare stödjer projektet.

ACAPs huvudkontor ligger nu i byn Ghandrung som med sina ca 270 hushåll och 4000 invånare är en av de större byarna utmed den populära vandringsleden i Annapurna-området. Ett kontor med utställning och information finns också i Pokhara.

Projektet startades primärt för att skydda miljön i området. Annapurna-området är ett av de mest turistbesökta områdena i Nepal och utsätts för ett allt hårdare tryck från den snabbt växande befolkningen och det ökande

antalet trekkers. ACAP tar sin utgångspunkt i att bevarande av natur och kultur måste ske i samarbete med lokalbefolkningen och enligt principen om hållbar utveckling. Folket i området motiveras bäst genom att det ges möjlighet till höjd levnadsstandard, och en hållbar utveckling förutsätter också ett lokalt engagemang. För att uppnå detta måste man arbeta med lokalbefolkningen, inte "över" den. Något som ACAP också har fastslagit i sina tre huvudprinciper (se nästa sida).

Ingen eld utan ved

Naturskyddet har högsta prioritet för ACAP, men om naturen ska kunna skyddas måste lokalbefolkningens grundläggande behov vara tillfredsställda. Naturen är grunden för livet i området – mycket av föda, mediciner och byggnadsmaterial kommer från skogen, dessutom är en tilltalande natur ett villkor för tu-

ristnäringens bidrag till utvecklingsresurserna.

Men, man kan inte förvänta sig att någon ska sluta hugga ned skogen för att få ved, när det inte finns något annat att elda med. ACAP har därför sett till att folket i området har tillgång till billig fotogen istället för veden från skogen. Numera använder man också gas, och många har s.k. "backboilers" för att dra maximal nytta av den vedbaserade uppvärmning som trots allt ännu behövs.

Man har även byggt ett litet vattenkraftverk som levererar el till hela Ghandrung för en billig peng (ca 8 öre/kWh). Lodgern, där turisterna bor, betalar dock ett högre pris. Nu har vedeldningen i stort sett helt upphört och i kombination med skogsprogrammet, ser framtiden idag ljusare ut för skogen i området kring Annapurna-leden än på mycket länge. Kritikerna menar dock att återplanteringen av skog inte på långa vägar är tillräcklig. 🌱

ACAPs tre huvudprinciper

Lokalbefolkningens deltagande på alla nivåer.

Ca. 110.000 människor bor nu inom projektets arbetsområde, som för övrigt utvidgas hela tiden. Utan lokalbefolkningens deltagande är det inte möjligt att uppnå projektets målsättningar. Ett flertal kommittéer har bildats för att främja detta mål, bl.a. kvinnokommittéer (s.k. mothersgroups). Kvinnorna utgör idag mer än 30 procent av ACAPs personal, och eftersom det av tradition är kvinnorna som utför det mesta arbetet i trakten och till stor del är kulturbärarna, så har man också koncentrerat sig särskilt på att involvera dem i projektet. Kvinnornas medverkan är helt enkelt förutsättningen för att projektet ska bli framgångsrikt.

Det har också bildats en sorts lokalfullmäktige (CDC – Community Development Committee) som har det övergripande ansvaret och beslutsfattandet i området vad gäller projektet. Detta är alltså en parallell till det genom allmänna val sammansatta byfullmäktige (VDC – Village Development Committee).

”Sustainability” (hållbar utveckling)

För att kunna klara sig i längden måste ACAP-projektet utgå från lokalbefolkningens behov i det dagliga livet och vad som lokalt kan generera nödvändiga resurser för utvecklingen. Bidrag från stat och utland kan snabbt ta slut, så det är absolut nödvändigt att folket lär sig ta hand om resurserna själva, och det utan att utarma miljön. Bidragsberoende har varit många biståndsprojekts undergång och leder sällan till något bestående positivt. Eftersom Annapurna-området av myndigheterna gjorts till ”reservat”, är en inkomstkälla för projektet besökarnas entreavgifter (650 Rs/person ≈ 100 Kr), vilka till stor del fonderas till projektet.

”Matchmaker” (samordnare)

ACAP ser som sin främsta uppgift att ”matcha” folkets behov med möjligheterna till ekonomiskt stöd för att utveckla de lokala resurserna. Alla initiativ måste komma från lokalbefolkningen själva, eftersom dessa bäst känner sina behov. För att säkra engagemanget för olika investeringar, måste man lokalt – familjen, byn eller någon annan gruppering – stå för kostnaderna delvis själva. Olika mycket beroende på vilka projekt det gäller.

ACAP arbetar idag främst med dessa fem projekt:

”Deforestation Programme”

För att motverka skogsavverkningen fick man byborna att till stor del upphöra med vedeldning och övergå till andra bränslekällor. Man har nu också öppnat en egen plantskola (ACAP Forest Nursery) för att kunna återplantera skogen. Fröna och jorden samlas in i skogen och dras sedan upp på plantskolan. Träden distribueras därefter gratis till byborna under ACAPs ledning. För närvarande planterar man ut ca 25.000 plantor/år. Själva planteringen utförs av kvinnogrupperna, eftersom det är kvinnornas som vet var det är mest praktiskt att ha träden.

”Alternative Energy”

För att motverka avskogningen arbetar man med flera olika alternativ i syfte att spara energi. Sålunda har man etablerat depåer med fotogen framför allt längs vandringslederna. Man har också introducerat solfångare för värmning av vatten och många hushåll i byarna har skaffat s.k. backboilers, en slags anläggning för att värma vatten samtidigt som en eld användes för t.ex. matlagning. Man har också byggt ett minikraftverk och fler är under planering. Ghandrung Community-owned Microhydro Electric Projekt är det fullständiga namnet på detta ACAP-projekt som idag ger billig elkraft till hushållen i Ghandrung. Ett liknande projekt finns även i byn Chumrung.

Kraftverket är mycket enkelt konstruerat. En pipeline leder ner vatten från floden längre upp på berget till kraftverket, där det passerar en turbin för att sedan fortsätta ut tillbaka till floden.

Driftstopp är mycket sällsynta – man har bara haft ett de senaste sex månaderna (dec.–94), trots att verket går 24 timmar om dygnet. Den producerade elen är också mycket billig för hushållen: 1 kW kostar 500 Rs per månad (lodgerna betalar som sagt mer). Det ger ett pris på ca 8 öre/kWh, att jämföra med de ca 50 öre/kWh vi betalar i Sverige.

”Medical Center”

Sjukstugan i Ghandrung har inneburit en klar förbättring av hälsotillståndet och möjligheterna att få hjälp i området. Idag finns där en Health Assistant och en medhjälpare anställda, och dessa tar hand om upp till 35 patienter om dagen. Finansieringen kommer från staten, men även till viss del från byn. De vanligaste åkommorna är magproblem, hudinfektioner, huvudvärk, bandmask och olika former av skador och sår.

Besök på sjukstugan kostar 2 Rs (ca 30 öre) och medicinen är gratis. Man ger stollkrampvaccinationer till alla kvinnor i fertil ålder, och alla barn får difteri- och tbc-vaccinationer. Man kommer också att öppna en ny, större sjukstuga under 1995. Till de hälsofrämjande åtgärderna får också räknas den förbättrade vattenförsörjningen i byn.

”Day Care Center”

Man har nu också öppnat ett dagis i Ghandrung. Här får barnen tillsyn, mat, regelbunden hälsokontroll, etc. Dessutom har man för de lite äldre barnen en slags förskola. Barn av olika kast går på samma dagis, vilket torde vara mycket ovanligt i Nepal.

Dagiset leder till att kvinnorna får tid över till läs- och skrivträning och andra ACAP-relaterade aktiviteter.

”Tourist Awareness Program”

Turismen ser man som ett positivt inslag, men den måste styras. Trots allt är turismen

Humbahadur Gurung, ACAPs projektledare.

den viktigaste inkomstkällan. Genom information och medvetandegörande av turister, vill man få dem att acceptera ACAPs filosofi och rätta sig efter de rekommendationer som föreslås. Budskapet till turisten är ”Nepal is here to change you, not for you to change Nepal”.

Förutom att sprida ovan nämnda aktiviteter och projekt till andra byar i distriktet, skissar man på att försöka organisera bärarna i området (läs mer på sidan 33). Det rör sig om en mycket stor grupp som hittills i princip saknar organisering och som lever ett hårt liv på mycket knappa resurser.

Ur ACAP:s synpunkt kan emellertid bärarna också komma att bli den första länken mellan turisten och ACAP. Bärarna som organiseras skulle bl.a. få en minimiskolning om projektet och de skulle kunna förse med en slags auktorisation, till fromma för turisten som alltså vet att han/hon får kompetent assistans och för ACAP:s del att man får in förberedda turister i området.

ACAPs framgång

Förklaringen till ACAP:s framgång står troligen att finna i ett angrepps- och synsätt på problemen som skär genom alla aspekter av samhället. Det går inte att se problemen isolerade och vad man gör i Ghandrung är att ta ett totalgrepp på hela utvecklingen. Därför kan lösningen på avskogningsproblemet faktiskt vara att starta kvinnogrupper. Eller att organisera samhällets sämst ställda – bärarna. När lösningarna så blir synliggjorda kan man inte annat än låta sig imponeras. ✘

Mothersgroup #9 i Ghandrung

På den nysopade stenterassen sitter tre kvinnor och pratar. Deras leende ansikten vänds mot oss då vi kommer närmare. Kvinnorna är alla med i Ghandrung Mothersgroup №9 i ACAP-projektet.

Vi har stämt träff med några av byns kvinnor för att försöka få en bild av deras vardag, hur de organiserar sin tillvaro.

Sassa Pettersson (text) Jenny Widov (foto)

Det är Latchina Gurung som pratar mest. Hon är omkring 75 år, och ser väldigt pigg ut trots sin ovanligt höga ålder.

Hennes man står vid brunnen i ett hörn av trädgården och tvättar. Att Latchina fortfarande lever och har hälsan är åtminstone delvis bergsluftens förtjänst. I staden, i Kathmandu, är medellivslängden 65 år.

Hon menar att det är mycket hon har ACAP att tacka för.

– Om ni kommit hit på besök för åtta år sedan, hade här varit smutsigt och sjukdomar hade härjat i en helt annan utsträckning. Sjukdomspridningen har idag hejdat med hjälp av kunskap om hygien.

Man skulle kunna beskriva en mothersgroup/kvinnogrupp, som en arbets- och idégrupp, samtidigt som den är baserad på vänskapsrelationer.

De tre kvinnorna har varit med i denna mothersgroup i åtta år, och i just denna gruppen är det nio kvinnor som deltar. Under de år som gått har stora förändringar skett, både på det praktiska, konkreta planet och i attityder och värderingar. Kvinnogrupperna fyller alltså en stor social funktion.

Latchina berättar om hur det startade, om hur kvinnorna började med att organisera sin arbetsdag tillsammans.

– Varför skulle vi slita ensamma, var och en för sig, på den egna lilla jordlotten?

De började arbeta tillsammans, och under de långa arbetsdagarna hann de prata om gemensamma problem. Den mest akuta frågan var männens beteende.

Tuffa metoder mot trilskande män

– Hur skulle vi få våra män att sluta supa och spela kort hela dagarna? Vad skulle vi göra för att få dem att arbeta, göra lite nytta?

Idag, åtta år senare har de lyckats. Ertappas en man med att supa istället för att göra sitt arbete blir det böter till kvinnogruppern. Dessutom är det inte socialt accepterat i samma utsträckning som tidigare.

deles utmärkt även om man inte är kvinna. Även att ta hand om sina egna barn har blivit alltmer accepterat bland männen. Attitydförändring genom praktiskt arbete alltså.

Men inte släppte väl männen bara ifrån sig sina privilegier så där utan vidare?

– Nej. Det tog ett tag. Även bland oss kvinnor fanns ett motstånd då vi började arbeta på det nya, organiserade sättet. Ganska många av oss kände stor osäkerhet inför att släppa den egna marken, då den är det enda vi har att leva av. Männen har successivt insett att vi, kvinnorna, har höjt levnadsstandarden, och att vi faktiskt förändrat så mycket till det bättre. De har slutat motarbeta oss nu.

Kvinnorna i Ghandrung är en förebild

Kvinnogrupperna i Ghandrung har genom sitt hårda arbete gjort sig kända. Då valet hölls i höstas var det kvinnorna som fick statens förtroende att sköta administrationen kring rösträkningen.

Fackligt aktiva kvinnor som vi träffar en vecka senare i Birathnagar, en stad långt från den lilla bergsbyn, känner till kvinnorna i bergen.

– Var det inte de som sprängde den där spritfabriken för några år sedan?

Om man ska sätta någon sorts etikett på Ghandrungkvinnornas arbete, så är det väl i det närmaste en anarkafeministisk praktik – utan någon som helst västerländsk feministisk teoribildning eller modell som grund för sitt arbete. Kvinnorna har fått en betydelsefull ställning i byn genom kraftfullt agerande.

I och med att kvinnor fått en högre social status, ett existensberättigande utanför hemarbetet, har även attityden till små flickor ändrats. Att föda en flicka är idag inte längre den katastrof som tidigare, tvärtom ses flickor och kvinnor som en tillgång.

Tyvärr är det här ingen representativ bild för kvinnor i allmänhet i Nepal – snarare tvärtom – men ett bevis på att det inte är omöjligt att förändra sociala strukturer och gamla traditioner. ✘

– Men, undrar jag, går männen verkligen med på det här? Kvinnorna tittar på varandra, skrattar och säger till slut:

– Gör en man på det gamla sättet går kvinnorna och pratar med honom. Sen är han nöjd igen.

Och så skrattar de ännu mer.

Kvinnorna organiserar samhället

Kvinnogruppernas funktion är till största del att vara social samordnare, även en sorts social polis om man så vill. De tar hand om varierande frågor och uppgifter; vägbyggen, bröllop, bränsleförsörjning, begravningar och inte minst de typiska frågorna som kvinnomisshandel och andra saker som tillhör äktenskapet.

Under åren har de lärt männen att såväl matlagning som annat hushållsarbete går all-

Från det vithövdade Annapurna till

De nepalesiska kvinnorna har varken arvsrätt eller äganderätt. De är förtryckta av lagen, religionen och patriarkatet. Kvinnornas kroppar är en exportvara till Indiens bordeller.

Läs- och skrivkunnigheten är hisnande låga 24 procent för alla, men naturligtvis ännu lägre för kvinnor (16 procent). Även om den parlamentariska demokratin har kommit till Nepal så betyder det inte automatiskt att kvinnornas situation förbättrats.

Jagan Gurung

Nilla Svensson & Jenny Widov (text & foto)

Mörkret har lagt sig över bergsbyn Ghandrung, vid foten av Annapurna. I ett av de små husen sitter ett tiotal kvinnor. De är samlade i husets enda lilla mörka rum för att lära sig läsa och skriva, efter en lång, hård arbetsdag på fälten och i hemmen. Dessa kvinnor tillhör Mothersgroup #6, en av kvinnogrupperna som utgör ryggraden i ACAP-projektet.

Dagen efter berättar **Jagan Gurung**, vår guide som är chef för ACAPs kvinno-avdelning, att det vithövdade Annapurna, som reser sig bakom byn, är en kvinnlig gudinna och att namnet betyder "full of grains", fylld av sädeskorn. Ju vitare Annapurna är på vintrarna, desto större blir skördarna det nästa år, enligt byborna.

Jagan är en ung gurungkvinna från byn, nyss fyllda 30. Liksom många gurunger är hon kortväxt och kraftfull. Till skillnad från de flesta av hennes medsystrar i byn har hon universitetsutbildning. Hon valde att flytta tillbaka innan utbildningen var färdig, för att leda projektets arbete tillsammans med kvinnorna. Hon anställdes av ACAP sedan de insett hur viktiga kvinnor var för utvecklingen.

Ekologiskt pensionat

Hon har valt att förbli ogift, liksom så många av de aktiva kvinnor vi träffar. När en kvinna blir gift bjuder traditionen att hon flyttar till mannens föräldrahem och utför alla de sysslor svärmodern kräver av henne.

I Jagans fall skulle ett äktenskap innebära att hon fick lämna sitt arbete och sitt livsverk – Trekkers Inn. Trekkers Inn är ett mysigt litet pensionat, eller lodge som det kallas här, med tio sängar och en liten restaurang som hon driver med hjälp av släktingar. Genom hotellet vill Jagan visa andra pensionatsägare

hur ett ekologiskt pensionat kan fungera. Trekkers Inn använder aldrig ved, för att spara den hotade skogen, utan har istället fotogenkök. Istället för mineralvatten på plastflaskor så finns här kokt och filterat vatten i en behållare. I trädgården växer grönsaker på mull från komposten. I bergen finns inga renhållningsverk, men Jagan tillhör de få som tar ansvar för avfallet och försöker lära andra att göra detsamma.

Kvinnogrupperna styr

Det är kvinnogrupperna som tillsammans på sina möten talar om problem och som bestämmer vad de vill ha hjälp med från ACAPs sida. Kvinnorna bygger vägarna som trekkarna går på och planterar skog. De har slagit sönder de ohälsosamma toaletterna och byggt nya, hygieniska utedass.

En hjältinna

På vår väg tillbaka till Kathmandu passerar vi Pokhara – en myllrande tuiststad med barer och restauranger med maträtter från hela världen. I centrum har vi bestämt träff med **Laksmi Kumari Karki** – en av hjältinnorna från demokratirörelsen 1990.

Laksmi lyser som en sol av glädje över att träffa oss svenska kvinnor. Vi bjuder denna revoltinna på té i stearinljusets sken – det är ännu ett av alla dessa elavbrott som påminner oss om att vi befinner oss i ett av världens fattigaste länder. Laksmi berättar hur hennes engagemang startade när hon tidigt blev aktiv i studentrörelsen Free Student Union, som står nära det regerande kommunistpartiet CPN-UML.

– Vi studenter i Pokhara var mycket aktiva och starka i vår organisation, berättar hon.

Vid sammandrabbningarna med polisen under demokratirevolutionen blev Laksmi arresterad och misshandlad. I fängelset våldtogs hon av polisen och detta kom ut till allmän kännedom. Drottningen var i Pokhara under denna tiden och folket gick till henne och sa – du är kvinna, Laksmi är också kvinna, hur kan du göra detta mot henne?

Drottningen gjorde ingenting, men Laksmi släpptes två månader senare.

Idag arbetar Laksmi på INSEC, en NGO (Non Governmental Organisation), som arbetar för mänskliga rättigheter. Hon sökte jobbet som koordinatör för området där hon är uppväxt och har varit politiskt aktiv. Trots att hon var mest meriterad, gick jobbet till en man från ett annat distrikt – Laksmi fick bli hans assistent.

Tidigare arbetade hon i en annan NGO, Rural Reconstruction Nepal, från vilken hon blev avskedad efter klagomål mot den manliga toppstyrningen.

– Alla program riktade sig till kvinnor, men männen ville inte ge ifrån sig ansvaret.

– Jag blev frustrerad och om jag inte hade fått sparken hade jag sagt upp mig ändå.

Kvinnor exportvara

Man räknar med att cirka 5000 – 7 000 nepalesiska flickor säljs illegalt till Indien varje år. Dessa flickor blir lockade med löften om giftermål, arbete eller filmkontrakt, de lämnar sina byar och familjer med förhoppning om ett bättre liv. Ofta är det äkta män, bröder och far och morbröder som är inblandade i försäljningen av sina kvinnliga familjemedlemmar. I Indien har dessa kvinnor ett

slättlandets industriella grottekvarn

helvete och om de någonsin återvänder till sina hembyar är de ofta HIV-smittade. Detta är ett symptom på den nepalesiska patriarkala kvinnosynen, och i längden ett hot mot hela den nepalesiska befolkningen.

Detta kan man läsa om i **Prativa Subedis** bok *Nepali Women Rising*. Det var Prativa som grundade Women Awareness Center of Nepal, en av de 2400 NGOs i landet. Bara i Kathmandu finns hundratals organisationer som inriktar sig på kvinnor.

Från att ha varit omedveten universitetsstudent vid upplyser Prativa nu kvinnor om sin situation och leder grupper där målet är att kvinnor ska få styrkan att våga göra sina röster hörda.

Själv är hon gift och vi undrar hur familjen ser på hennes verksamhet.

– Först fick jag kämpa, men till sist har de accepterat mitt arbete

Många av de kvinnor som arbetar aktivt i olika organisationer tillhör Brahminkastet – det kast som stått högst upp i kastsystemet, närmast kungahuset och hovet.

Trots sin kasttillhörighet är Prativa radikalt kritisk mot det enväldiga kungavälde som har fått ge vika för den parlamentariska demokratin.

– Vi har levt i 30 år under diktatorlika förhållanden och är inte vana att tala fritt.

Slättlandets grottekvarn

Himalyas vita drakryggar som sträcker sig längs hela landet från öst till väst har gjort Nepal känt i världen. Trots det bor större delen av befolkningen inte där, utan på det malaria-infekterade slättlandet som gränsar mot Indien.

Här, på slätten Terai, ligger industristaden Biratnagar, med ena foten på den indiska gränsen. Hit reser ingen turist frivilligt, däremot

Laksmi Kumari Karki

mot har miljoner fattiga indier korsat den öppna gränsen i hopp om att finna ett arbete i någon av fabriker. De är så många att nepaleserna känner sig som en minoritet. Fabriksägarna kan välja och vraka bland tusentals arbetslösa. Det finns starka anti-indiska känslor i Nepal, och det är svårt att finna någon som har något gott att säga om sina indiska bröder och systrar.

Fackföreningsrörelsens vagga

Jutefabriken, som ligger ett stenkast från Indien, är en av Nepals allra äldsta fabriker. En gång på 40-talet hette en av arbetarna **Man**

Mohan Adhikari. Idag är samme man Nepals premiärminister. Det var här som Nepals fackföreningsrörelse startade. De gamla kämparna som tillbringat många år i fängelse under den enväldiga kungamaktens tid är alla män. På fabriken finns två fackföreningar, det största tillhör Gefont.

Ett tiotal kvinnor från jutefabriken har samlats för att träffa oss två kvinnor från Sverige och SAC. På väggen bakom oss blickar Marx och Engels ner bredvid ett foto på en fackhjärte som hungerstrejkade till döds 1982.

Sedan två månader tillbaka har ingen lön betalats ut, och fabriken står stilla. Kvinnorna är några av de nära 5 000 arbetare som drabbats.

– Vi får sälja möbler och saker för att överleva, berättar en av kvinnorna.

Fabriken hade en provisionsfond där en del av arbetarnas löner lades undan. När fabriken började gå allt sämre, på grund av misskötsel från ledningens sida, erbjöd arbetarna pengarna i fonden för att rädda sina jobb. De fick inte mycket för den solidariteten, nu står de själva utan arbete. Situationen är svårast för kvinnorna som också har ansvaret för barn och hem.

Kvinnorna är mycket stolta över vårt besök och det faktum att vi bad att få tala med dem ensamma, utan män. När vår manlige guide vill skynda på besöket schasar kvinnorna bort honom och stänger fönsterluckorna.

Ett industrimuseum

Tillsammans vandrar vi genom de enorma, tysta fabrikslokalerna. Vävstolarna verkar uråldriga och det tjocka, stickande dammet från jute ligger överallt. En förman, den ende som fortfarande har jobb berättar att arbetsplatsen var farlig. Han försökte påpeka för ledningen att det behövdes skydd för de rörliga delarna på vävstolarna men fick inget gehör.

Kvinnorna vandrar runt det som en gång var deras arbetsplats och inkomstkälla. De berättar att det enda skyddet mot det stickande dammet var att sätta en flik av sin sari framför munnen. Trots att det måste varit en fruktansvärd arbetsplats är de nedstämda.

– Det känns mycket mycket sorgligt, säger en av dem.

Hoppas på regeringen

Kvinnorna på jutefabriken hoppas mycket på den nya regeringen.

– Vi hoppas att de arbetslösa får jobb, att vi kan få vuxenundervisning, och att kvinnor får mer uppmärksamhet, säger Pooja Niraula.

– Om vi hade utbildning kunde vi lättare få jobb, tror en kvinna med glasögon.

Även om de är glada över att kommunisterna vann valet är de besvikna på en punkt: det finns fortfarande inte en enda kvinna i regeringen... ✕

Prativa Subedi

Resan till Pyothan

Vi kliver in i den trehjuliga taxin vid Durbar Square i Kathmandu på väg till busstationen och "Night Coach", långfärdsnattbussen som ska ta oss till min vän Kishors hemby Pyothan 40 mil väster om Kathmandu. Avgaserna från motorfordonen runt oss blåser rakt in i det tvåsitsiga baksätet. Det går långsamt och skumpigt fram på de smala gatorna. Människor, cyklar, rickshaws, bilar - alla ska betvingas med tutan som ständigt ljuder.

Kicki Bobacka (text & foto)

i är framme, säger Kishor. Klockan är fyra på morgonen.

Vi lämnar snabbt den lilla byn. Jag är tacksam för månluset för vi går inte på en väg längre utan på smala stigar, ibland på platt mark, ibland på terrassernas kanter.

Allt är så tyst och kvinnan som kommer ut ur huset säger inte mycket. Glädjen lyser om henne när hon sätter sig på trappan efter att ha hälsat mig med handflatorna mot varandra – *Namaste*. Kishor kysser sin farmors fot.

– Det är fest idag, berättar Kishor, vi kan inte få något att äta eller dricka för köket får inte användas. Alla fastar före offerfesten.

Jag är välkommen att följa med till festen. Det är ungefär en timmes vandring till en annan liten by i väglöst land. Jag är oförberedd, lite omtumlad och fundersam. Jag kom ju hit för att träffa Kishors familj och prata med hans föräldrar, som båda är lärare, om skolor och undervisning.

– Ska du gå dit, Kishor? undrar jag.

– Nej, jag har varit på så många, jag tror inte på religiöst (hinduistiskt) hokusfokus, men du skulle nog vilja se det, de skakar och offerar getter.

Geten står på gårdsplanen, införskaffad för ändamålet, Kishors lillebror håller den i ett band. Lillasyster bär en mjölkkanne, en 15-årig grannflicka bär en korg på huvudet.

Vi går i rad på terrassernas kanter. Det är säkert redan 20 grader varmt. Runt oss spirar vintervetet, till sommaren kommer terrasserna att sättas under vatten för risodling. Vi går fort. Den första floden vi ska passera är nästan uttorkad, vi kliver på slippriga stenar medan geten får vada över. Enda vägen i dalen går här och bussen kör på flodbotten. Hur går det när det är monsun? funderar jag. Bussen får vänta, svarar de lakoniskt.

Nästa övergång är värre. Några stockar över en tio meter bred strid flod.

Inget att hålla sig i. Geten får bäras, barnen springer över, och jag som lider av svindel! Jag försöker undvika att tänka på hemvägen. De små bäckar som återstår är en barnlek, här drunknar man i alla fall inte.

Tsampa tillagas av männen vid offerfesten.

Devalin – offerfesten

Vi närmar oss platsen för festen, här är gott om träd och jättebambo. Bland träden har männen byggt något som liknar en lövhydda utan tak. Det är templet, gudens boning. Ett par män sitter inne i templet och tar emot familjernas gåvor, som kvinnorna burit i sina korgar. Det är blommor, kryddor och små, mycket vackert formade och välgjorda lövfat med olja och röd färg (som används till välsignelsemärket i pannan).

Getterna har bundits vid träden och äter lugnt vad grönt de kommer över.

Kvinnorna och flickorna sitter lite avsidat sedan gåvorna lämnats. De följer passivt, men intresserat ceremonierna vid templet. Kishors far säger att vi ska gå. Mycket undrande följer jag honom några hundra meter bort.

– Det finns ingen anledning att gå hungrig längre, säger han och tar upp friterade mjölkkakor och vatten. Vi äter och han berättar att han, som Kishor, inte alls tror på dessa övernaturligheter.

– Jag gör det för min mors skull, hon är väldigt religiös. Hon har vallfärdat till heliga floder och platser i Indien många gånger. Familjen måste delta i vår kasts riter för hennes skull och det gör jag gärna.

Han frågar mig mycket om kristendomen och vårt beroende av religion i Europa under matpausen. Det verkar som om han ville få bekräftat att samhället kan fungera med andra normer och moralbegrepp än de religiösa.

Lövfaten med olja har tänts inne i hyddan när vi återkommer. Det är vackert och stämningfullt. Varje familj leder fram sin get till hyddan och getterna bestänks med vatten på huvudet, sedan leds de tillbaka till sina träd. Äldre män röker hasch och en förväntansfull, spänd stämning råder. Något ska hända snart.

Skakandet börjar. Till det dova ljudet från två meterlånga horn börjar gruppen av män och pojkar skaka vid ingången till tempelhyddan. Snart börjar de röra sig runt templet fortfarande skakande, nästan i trance. Unge pojkar försöker hela tiden dra in fler män i

☛ ringen. När ett varv är avslutats blir det en lång väntan innan nästa påbörjas.

Långt om länge har sju varv genomförts och jag blir ombedd att komma och äta. En ära som endast vederfars de äldsta männen – och gästerna.

Efter att guden fått sin risgröt och tsampa får vi serverat oss på lövfat. Det är gott, men mäktigt. Alla familjer får stora fat med hem.

Till slut offras getterna. De ställs parallellt över en stock och hålls fast i bakbenen och i ett rep om halsen. Mannen med kukrisvärdet halshugger dem varefter huvudet läggs in i tempelhyddan och kroppen dras ett varv runt denna. Jag får äntligen veta vad skakningarna är. Chandra berättar att det är gudens tecken på godkännande, han har godkänt geten som offer när den skakade på huvudet efter att ha fått vattnet på sig. Guden godkände offren från familjerna när männen skakade.

På hemvägen bär Kishors far bär gethuvudet i ena handen och den tomma mjölk-kannan i den andra. All maten till två familjer bär den 15-åriga flickan på huvudet.

I ett fridfullt hus

Kishors farmor är mycket nöjd när vi kommit hem och hon fått höra att allt gått bra. Geten dyker upp någonstans ifrån, urtagen och med hären avsvedda. Kroppen läggs på ett par banblad och Kishor stycker den.

Kishors mor lagar maten. Ris med dal (lins-soppa), getkött, grönsaker och chili. Det tar lång tid och sker över öppen eld inne idag så huset har blivit fullt av rök. Familjen använder biogas som produceras på gården, men nu var det alltför mycket mat att tillreda. Gasen ger oss istället ljus i gaslampan. Jag tänker inte förrän senare på hur uthungrade kvinnorna måste vara, de har ju fastat i dagar.

Vi hör på radion om lantarbetarkonferensen i Pokhara där några av mina SAC-kamrater deltar. Det berättas också i reportaget.

– Är ni överallt i Nepal på en gång? skrattar familjen.

Det talas också om tigeröverfall i närheten.

En ung kvinna

Det är mörkt och vi äter länge. Alla lägger sig tidigt. Jag delar rum med Kishors 18-åriga syster Shreejana. I mörkret berättar hon att hennes bröllop planeras. Hon vet inte vem hon ska gifta sig med, eller när. Det vet bara Kishor och deras far som planerar bröllopet.

Vill du gifta dig, undrar jag.

– Nej, säger Shreejana, och jag kan säga nej. Det kommer jag att göra, jag vill studera vidare i Kathmandu istället. Shreejana frågar mig mycket om kvinnors situation i Europa. Att vi kan äga saker, att vi har arvsrätt och är jämlika enligt lag har hon hört. Jag förstår att hon försöker se sig själv i ett Nepal där kvinnor har samma rättigheter. Hon är frustrerad för hon har kunskap och vilja men ingen rätt.

Shreejana kan bli en av alla de kvinnor som kämpar i Nepal – om hon vågar säga nej. ✘

Kampas, en folkgrupp av tibetanskt ursprung från det avlägsna Mustang i norra Nepal. De är ett rövarsläkte som är kända för sin integritet, men...

...idag är de mer anpassade till det nepalesiska samhället. Här på väg genom Biretanti mot Pokhara för att där sälja hästar, åsnor och salt.

Kopon ligger mycket tjugigt på en kulle, som rymmer både Gompa (det buddistiska namnet för bönesal), ett välutrustat bibliotek, samt bostäder åt de unga munkar som går i lära på klostret.

En av idéerna när man byggde klostret var just att ta emot västerländska sökare, då man ansåg dem vara i stort behov av andlig skollning, varpå en del av klosterområdet består därför av enkla bostäder åt de västerlänningar som väljer att gå i reträtt (retreat); att stiga in i tystnad.

En chilinare, flera amerikaner och några européer nickar åt oss. De har just inlett sin retreat och är allt annat än pratsamma.

Men vi har många frågor. Och till vår stora glädje träffar vi **Anna** – en kvinna från Sverige som tillbringat de senaste 20 åren i buddistiskt kloster.

Anna kommer ursprungligen från Stockholm och hamnade under en asienresa på 60-talet i Nepal och har i princip bara återvänt till Sverige på kortare besök sedan dess. Hon är liten och späd, och är mycket svår att urskilja från de andra "munkarna" i klostret.

Anna omges av den typiska air av tälmod och nyfikenhet som buddister utstrålar och den traditionella lila och gula dräkten förstärker likheten.

Vi vill naturligtvis veta hur det kommer sig att en svenska från Östermalm i Stockholm väljer att spendera merparten av sitt liv i ett buddistiskt kloster, men Anna tycker att det finns betydligt intressantare saker att prata om; som hur klostrets grundare, **Lama Sofa**, redan som sju-åring framhårdade i att återvända till den klippa där han i sitt tidigare liv stigit in i reträtt.

Idag kommer Lama Sofa till Kopon bara en gång om året, eftersom det är så många buddistiska center runt om i världen på vilka han behövs som lärare, eller lama som man kallar det här.

– Tänk hur bara en människas tankar och böner har kunnat växa till något så otroligt stort, säger Anna förundrat.

– Bara på Kopon finns idag omkring 130 unga munkar.

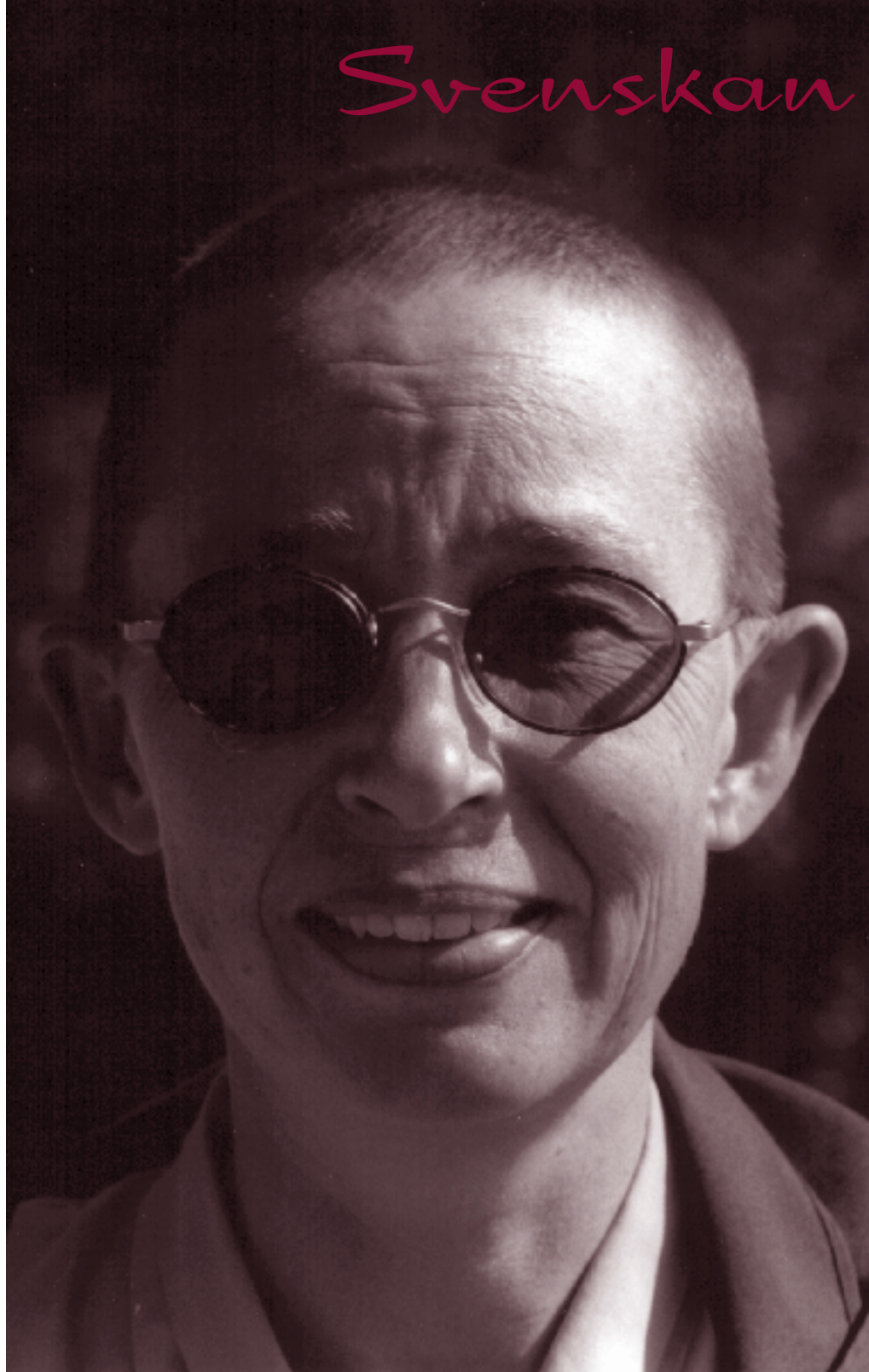
Novislöften

Det är de unga munkarnas föräldrar som väljer att sätta sina söner i kloster, varpå de avger ett novislöfte. När sedan munkarna har blivit 20 år får de själva välja om de vill fortsätta och i sådana fall tar de ett munklöfte. Antingen går man då vidare till ett systercenter i Indien där man kan utbilda sig till lärare eller översättare. Eller också återvänder man till samhället och lever som "vanliga människor".

– Även de som inte blir munkar för resten av livet är mycket präglade av sin tid på kloster. De ser saker på ett annat sätt, har mycket tälmod och är mycket kloka människor, berättar Anna.

– De bär med sig den visdom och de mantran de lärt från tiden på klostret. Ta till exempel det klassiska mantrat "Om mani (juvel) padme (lotus) hum", som betyder "Må medkänsla och visdom växa inom mig". Det går inte att känna sig märkvärdig när man upprepar det!

Svenskan

En knapp timmes vandring från en av buddisternas stora stupa - Bodhnat - i Kathmandu ligger Kopon Monastery. En stort klosterskola dit unga buddistmunkar och västerländska anhängare vallfärdat sedan 60-talet. Där hittade vi Anna - en svenska som sedan 20 år ägnat sitt liv åt buddistiska studier, som inte är främmande för väpnat gerillaförsvar av Tibet och som bara litar på människor som är bortom mänskliga begär...

som gick direkt i kloster

Anna-Klara Bratt, Raol Castro, Angelica Harms (text & foto)

Inte så mixat som det kan tyckas...

Något vi förundrats över är hur hinduism och buddism flyter in i vartannat i Nepal. På konstmuseerna finns tavlor där både buddistiska och hinuistiska gudomar framträder och i Kathmandu, inte minst, blandas traditionerna på alltänkliga sätt. Men Anna menar att det inte är så mixat som det ser ut;

– I verkligheten prioriteras hinduismen. Man måste till exempel vara hindu för att kunna stiga i graderna politiskt. Buddhismen är i själva verket mycket eftersatt och utsatt. Det framgår inte minst av Tibets historia.

Politiskt är buddisterna och särskilt tibeterna mycket förtryckta.

Anna är direkt orolig för den nyvalda kommunistiska regeringens inflytande över buddisterna. Detta främst med anledning av Kinas "förhållningssätt" till Tibet.

– Buddisterna tolereras bara till en viss gräns... Vi får väl se hur det går. Den här regeringen kommer, precis som den förra, vara beroende av Indien, luta sig mot Kina och de har ju inte varit nådiga. Buddhism för dem är Dalai Lama och de är rädda för att Dalai Lama ska börja driva en riktig frihetskamp i Tibet.

Dalai Lama portförbjuden

Dalai Lama är portförbjuden i Nepal. Kina hotar med att dra in all ekonomisk hjälp till Nepal om Dalai Lama släpps in och även om nepaleserna inte har något emot Dalai Lama är de bundna till händer och fötter av de handelsavtal man har upprättat med Kina.

– Dalai Lama har nyligen proklamerat att han tycker att hans sätt att handskas med politik inte har varit tillräckligt kraftfullt. Att han förstått att "ickevaldvägen" kanske inte är den enda vägen, det är ju han som hållit i tömmarna för ungdomarna som hellre velat se ett gerillakrig i Tibet, varpå kineserna genast började arresteras folk i Lhasa.

– Han har ju alltid varit naiv och trott på alla människor. Han kan inte nedstiga till den falska nivå som politiken befinner sig på. Jag tror att det har med karma att göra. Det finns vissa karma som är för tunga att rå på i detta livet. Men genom att leva strikt och rent nu kan man stiga in i darma i nästa liv. Det påverkar på sikt. Dalai Lama kommer aldrig att ge upp med tanken att han inte skulle kunna förändra allt nu, utan fortsätta med tanke på framtiden.

Anna är delvis inne på en annan linje. Hon delar ungdomarnas gerillakrigsiver i Tibet:

– Om man tittar på andra länder så bedrivs de flesta befrielsekamper med lite våld. Det behövs nog lite våld för att folk ska lyssna. Det låter fint med prat om kärlek och så. Men det sitter inte kvar i sinnet.

– Om det gäller att försvara sitt land... Det är så otroligt det där med politik. Det handlar

(Foto: Leif Bjellin)

mest om att skaka hand. De enda man kan lita på är människor som är bortom mänskliga begär. Och det måste inte vara religiösa människor. Det är sådana människor som valt att leva ett annorlunda liv.

Tidiga vanor

Klockan är drygt fem på morgonen när de små munkarna samlas till dagens första pudja (bönestund). Det har knappt ljusnat ute, och de som kommer för sent föses vänligt men bestämt till sin plats av äldre munkar.

Mantrat för dagen är till för att rensa sinnet så att man på bästa sätt kan ta in de information som kommer att läras ut under dagen. Ljudnivån på de många unga munkarnas böner stegras och några av de lite äldre munkarna lägger en matta av mörka djupa bastoner.

Några av de yngsta munkarna tittar nyfiket och har svårt att sitta still precis som vanliga pojkar i sexårsåldern.

Sedan är det dags för frukost, studier och mera bön. Ungefär så ser en dag ut för småmunkarna som Anna kallar dem.

Annat är det med västerlänningarna. De hänvisas till enskilda studier i det gedigna biblioteket. Där finns allsköns religiös och filosofisk litteratur, inte bara buddistisk. Det är svalt och tyst – mycket tyst i biblioteket. Man intar sina måltider, mediterar, lägger sig tidigt och pratar minimalt. Rökning, sex, alkohol, stöld och lögn är strikt förbjudet på klostret. Men det finns njutning bortom de mänskliga begären, hävdar Anna och ser mycket lycklig ut – faktiskt. ✘

När man kommer till Nepal förvänas man. Man förvänas och... förvänas igen...

Raol Castro (text) Angelica Harms (foto)

Men, är situationen så hemsk som det svenska utrikesdepartementet hävdar?

Vill vi med denna bild, som vi tar för given, skydda oss från våra egna brister? Det är väl inte så att vi talar om den avlägsna misären, för att inte se den egna?

Varför inte se det från ett annat håll:

Hur ska man mäta gästfriheten, sympatin gentemot besökaren? Hur många procent mer utvecklat är Nepal än EU i detta avseende? Vilken utlänning som helst är säkrare i Nepal, än en nepales i EU. Till exempel finns det ingen "laserman" i Nepal.

Varför inte se på det utifrån den religiösa toleransen? Trots att det vardagliga livet genomsyras av religiositet (eller kanske just därför) vet man inte av religiösa attentat, vilka är vanliga i EU-länderna (till exempel Troll-

hättemosken). Religiositeten i norra Europa är ett veckoslutsfenomen för en minoritet. Denna religiositet avspeglar sig även i läkekonsten.

Den traditionella läkekonsten i Nepal har en religiös vision av människan, dvs patienten.

Vi hade kontakt med tre olika typer av läkare: en shaman, en ayurvedisk läkare och en tibetansk läkare. (De tre ovan nämnda typerna av läkeformer är mycket äldre än den västerländskt vetenskapliga läkekonst som används i Europa. När en shaman ska behandla en patient, omger han sig av vissa element: vatten, eld, ris, stenar. Det vill säga, han placerar sig och patienten i ett planetariskt sammanhang. Han använder även människoben för att använda förfädernas energi och kallar till sin hjälp djurandar som allierade. Det vill säga, djur-, växt och mineralriket formar tillsammans med människan det totala. Något mer avlägset från de västerländska och specialiserade läkekonsterna är omöjligt. Spelades på sin trumma kommer han i trance och färdas genom världarna under och ovan jorden.

Även för den traditionella hinduiska läkekonsten, ayurveda (ayu – liv, veda – känedom), manifesterar sig all sjukdom i den pranska (energi) kroppen genom blockeringen av ett av de huvudsakliga centrumen för chakra-energi.

Varje chakra är relaterat till en samling av, till ena delen fysikaliska och kosmiska och mentala och fysiologiska till den andra.

Hälsan har att göra med balansen mellan emotivt och organiskt liv. För detta använder sig den ayurvediska läkekonsten av, förutom mediciner, ädla stenar, andningstekniker, gester (mudras) föda, kroppsställningar (asanas), massager m.m. Den livsviktiga energin symboliseras av en orm, Kundaline, som rör sig genom de olika chakrana från ryggradens bas till hjärnan.

Liksom i den traditionella kinesiska läkekonsten, är i den tibetanska läkekonsten människan en mellanhand med himlen och jorden. Även där är den viktigaste källan till information som läkaren har tillgång till, signalerna från patienten som talar till honom om organens och inälvornas tillstånd.

Återigen idén om makro- och mikrokosmos, det vill säga, en enskild plats i kroppen speglar hela kroppen. Liksom människan speglar hela universum.

Bland många andra faktorer är månen och tiden på dagen mycket viktiga vid avgörandet av behandlingen. Vid kompositionen av läkemedlen använder man sig dessutom av växter från Himalaya-regionen, animala produkter som ben, horn, naglar, samt honung, mineraler och metaller.

Den ayurvediska läkekonsten är den mest utbredda, medan den tibetanska mer används av folk med tibetansk ursprung. Den ena uttrycker den hinduiska traditionen, och den andra den buddistiska. Shamanismen är mer en lantlig företeelse... ”

”

Man har läst många böcker om Nepal, har sett många filmer. Alla säger mer eller mindre samma sak: BNP, det procentuella antalet analfabeter m.m. Stackars Nepal, stackars nepaleser. Det kommer att kosta dem många barn att uppnå EU-ländernas utvecklingsnivå.

En märklig tillställning...

I skymningen får vi besök av Ghandrung-traktens shaman (som på nepali kallas dhami eller sakri)

Han heter Dhanras Pariyar. Med honom kommer också flera bybor, då han fortfarande har stor respekt med sig. Han är kastlös, men tack vare sina gåvor som han lärt av sin far (vanligtvis går det inte i arv) har han en hög ställning i byn. Folk är lite rädda för honom...

Han gör sig hemmastadd på den hårda stenterassen med rökelse och redskap. Trumman ljuder rytmiskt och vi får följa med på en ritt genom den hinduiska gudavärlden för att finna bot till patienten. Det råder dock kommunikationssvårigheter på det jordiska planet – språket... Och saken förvärrades av att dhamis medhjälpare var påverkad. Han skulle enligt vår tolk medla mellan dhamin och patienten. Självt använder inte dhamin några droger under ceremonierna, men kan behöva ett järn efteråt...

Angelica Harms (text & foto)

Turismen viktig inkomstkälla

Världens högsta bergskedja, inslag av både Kina och Indien, Buddhism och Hinduism och medeltida atmosfär, gör Nepal till ett synnerligen intressant turistmål. Turismen utgör en stor del av Nepals "exportindustri". Men hur löser man de problem turisterna för med sig?

Stefan Thorendal (text & foto)

Turismen är landets största inkomstkälla med 36% av exporten. Staten satsar målmedvetet på att utveckla turismen. Landet har också de rätta förutsättningarna för ökad turism.

Nepal har inte heller så många valmöjligheter; de har stora vattenkraftsresurser, men utbyggnad av dammar möter protester idag, och skulle förstöra de kvalitéer av orörd natur som turisterna kommer hit för.

Turism kan dock föra med sig många negativa faktorer speciellt vad beträffar mass-turism i fattiga länder, som t.ex. miljöförstöring, sociala och kulturella konflikter, kulturockor, ökad kriminalitet, prostitution, tiggeri samt att turistpengarna snabbt brukar hamna utanför landet.

Turism för med sig en förändring för alla länder. Man kan dock lindra de negativa effekterna genom att begränsa och utveckla rätt sorts miljöanpassad turism som inte förstör vare sig kultur eller natur, och som är lokalt förankrad, samtidigt som man tillför turistinkomster som kan användas lokalt till att bygga skolor, sjukhus och öka livskvaliteten för befolkningen.

Hippie-turism

Nepal ligger till 80% i den bergiga Himalaya-regionen och saknade praktiskt taget vägar före 50-talet. Fortfarande är större delen av landet mycket isolerat.

Nepal öppnades för-siktigt 1959 efter att tidigare varit stängt för utlänningar. Hippie-turismen kom igång under 60-talet. Det exotiska bergslandet med sin speciella medeltida mystik blev ett kultland för hippies från väst.

Marijuana odlades överallt, och kontrollerades och beskattades av staten. Drogen blev mycket populär bland hippies, men förbjöds under sent 70-tal efter påtryckningar från bl.a. USA.

Bergsvandringar i Himalaya och den säregna kulturen har sedan dess fortsatt att locka hit besökare av olika kategorier från väst. De flesta turisterna kommer dock från grannlandet Indien.

Luftföreningar skrämmar

Turismen har ökat för Nepal under hela 80-talet och med demokratis införande 1990 accelererade ökningen. 1992 var det hittills bästa året med 335 000 besökare (att jämföra med Österrike som hade 15 milj. besökare), men sjönk 1993 med ungefär 50 000 (15%) besökare.

Minskningen tror man bero bl.a. på luftföreningar i Kathmandu, sopor som inte samlas in, politiska oroligheter samt att flera asiatiska länder har börjat konkurrera med Nepal genom att marknadsföra äventyrs-turism som vandring, rafting, bergsbestigning vilka annars är Nepals specialiteter.

– Vi är övertygade om att förra årets nedgång inte är en engångsföreteelse. Det kan va-

Turister (modell US)

ra början på en farlig trend, säger Chandra Prasad Gurung, geograf och specialist på att marknadsföra miljövänlig vandringsturism.

– Den försämrade kvalitén på Nepal som produkt och misstaget att inte effektivt marknadsföra den kan vara de två faktorer vi bortsett från.

De ca 280000 turister som besökte Nepal förra året spenderade ca 72 milj. US-dollar. Målet för turistministeriet är att öka turistströmmen till 500000 från och med i år. ✘

Fackförening för guider och bärare

Gefonts nystartade fackförening Trekking Workers Association of Nepal försöker organisera guider. Starten har varit lite trög. Bland annat beroende på att trekkingagenterna är små och många, samt att många guider är delägare, eller så tycker de att deras förhandlingsposition är dålig då arbetet är ett säsongarbete. Eftersom många av guiderna är egna företagare och driver mindre trekkingbolag har de mindre intresse av att pressa upp lönerna för vare sig guider och bärare. Ett dilemma för TWAN.

En turist betalar c:a 200-300 kr per dag att vandra med en organiserad grupp och då

lönerna för guider och bärare ligger på högst ett par tiotus vilket innebär att arrangörerna tar hem en stor vinst. De är inte intresserade att lönekostnaden ska öka.

Det finns också planer på att starta en fackförening för bärare. Befolkningen i många byar är dock ofta negativa till en sådan, eftersom de varor de köper transporteras av bärare. Högre löner till bärarna innebär högre priser för de redan ansträngda ekonomier för folk i avlägsna byar och ligger byn långt bort är förstås effekten ännu större.

Bärarna är en hårt utnyttjad grupp, men kan vara svåra att organisera. De bär mellan

35 och 90 kilo (desto tyngre, desto mer betalt) på varje vandring, och arbetar antingen året runt eller deltid som extraknäck.

De bär allt möjligt, ris, majs, tegel, Coca-Cola, cement, tyger och turisternas utrustning. De är ofta så dåligt betalda att pengarna bara räcker till Dahl Bhat (Nepals nationalrätt) efter vägen.

Vandringslederna har alltid varit Nepals handelsvägar. Bärare, muläsnekaravaner och jakar transporterar varor efter lederna, och när vägar byggs försvinner deras chans till förtjänst och lastbilarna tar över. ✘

Miljövänlig turism

- nödvändighet i Nepal

Stefan Thorendal (text) Michael Nord (foto)

Trek är ett gammalt sydafrikanskt boerord som betyder dra eller resa. Via engelskan har trekking blivit ett begrepp för vandring. Varje år trekkar c:a 70,000 turister (varav knappt hälften med organiserade turer) i Himalayas berg. Efter sig lämnar de inte bara dollar, utan även tomburkar, sopor och skit...

Ungefär en fjärdedel av besökarna i Nepal trekkar. Antalet skulle kunna ökas om man löste en del problem, enligt turistexperter.

Problemen är bl.a. tillstånd som ska sökas, köande, statliga avgifter, dålig säkerhet och dåligt underhållna leder och broar.

Antalet leder och områden öppna för vandring är också starkt begränsat vilket påverkar utbudet. Turistministeriets talesman **Laxman Prasad Upadhyaya** säger att man ska reparera leder och broar och öppna nya, men att dagens budget inte tillåter det.

Ett par områden, som Annapurna, Everest och Langtang är öppna för ett vanligt trekk-tillstånd, som tar högst ett par dagar att få mot en mindre avgift, men för att besöka områden som Mustang kostar tillståndet flera hundra dollar och en tillsynsman från Turistdepartementet måste följa med vandrarna.

Bland de hundratalet trekkingagenterna hittar man många oseriösa lycksökare som håller dålig kvalitet och höga priser. Presidenten för TAAN – Trekking-agenternas association i Nepal, **J.B. Singh** inser att servicen inte är bra hos många av trekking-arrangörerna.

– Det är för att många trekking agenter bara är intresserade av att tjäna pengar. Andra saknar erfarenhet.

Guesthouse i Annapurna-området, med SAC-guiden Mingma Sherpa på verandan.

I trekkarnas fotspår...

Avskogningen är Nepals största miljöproblem. På 50-talet täcktes 60% av Nepal av skog, idag av knappt 17%. Skogen försvinner i en takt av 3% per år. Brännvedsbehovet och nyodlingar är de främsta orsakerna, mycket beroende på befolkningsökningen.

När träden huggs ner finns det inget som binder jorden och håller kvar regnvattnet. En hektar avverkad skog i bergsområden förlorar 30–75 ton jord per år. Av kraftiga regn i monsontid följer jordskred och hela bergsbyar kan begravas. Det blir översvämningar i dalarna och i Indien och Bangladesh.

För att befolkningen ska kunna laga sin mat och hålla värme i husen krävs energi. Elektricitet finns endast i de större städerna och längs de få vägarna, och majoriteten av befolkningen bor i bergen.

Hela 95% av landets energiförbrukning är vedbränsle. Vandringsturismen bidrar till att brännvedskonsumtionen ökar. Alla gästhus och restauranger som växer upp längs lederna värms mestadels med ved och maten lagas ofta på vedbränsor.

Enbart gästhusen i en by längs Annapurna-leden förbrukar ett hektar urskog per år.

Till och med före premiärministern **Girija Prasad Koirala** sade i ett meddelande på turistdagen 1994 att tiden hade kommit för att ge tillräcklig uppmärksamhet åt naturskyddet och inte bara styras av motivet att tjäna mera turistpengar...

Miljövänliga trekkare

Ökande efterfrågan på ved höjer priset och mera ved huggs. Variation på matsedeln, varma duschar och mysande framför en brasa på kvällen gör att turisternas konsumtion av brännved är tiodubbel jämfört med nepalesernas. Turisterna för också med sig icke or-

ganiskt skräp som vattenflaskor i plast, olika plastförpackningar, metallburkar m.m. som de lämnas efter lederna.

Bristen på toaletter gör att de sprider sin avföring här och där, vilket kan leda till föroreningar av dricksvattnet.

Eftersom några turister känner till problemen de orsakar och vill vandra med rent samvete efterfrågar de mer miljövänliga alternativ av trekkingarrangörer och pensionat.

Marknaden anpassar sig och det har uppkommit en del trekkingagenter och pensionat som marknadsför sig som ekoturistföretag och därmed lockar till sig nya kunder.

Greenpeace Trekking och Eco-trek är två sådana trekkingarrangörer med en genomtänkt plan. De använder sig t.ex. av fotogenkök, tar med sig soporna tillbaka, donerar pengar till miljöprojekt och sprider miljömedvetande genom utbildning och tidskrifter. Sedan finns det pensionat som har solenergi-värmda duschar och kompostering.

Men skogen minskar varje år längs vandringslederna och för att snabbare få någon förändring till stånd krävs mera samordnade insatser av långsiktig karaktär som t.ex. naturskyddsprojekt och olika statliga restriktioner.

Brutala Naturpoliser

Nepalesiska statens försök till naturskydd har tidigare lyckats mindre bra. I ett område skickades militären upp i bergen för att skydda skogen att bli nerhuggen av lokalbefolkningen. Militärerna själva, med alla bärare, konsumerade så mycket ved att skogen försvann fortare. Samtidigt blev de anklagade för att trakassera kvinnor som gick ut till skogen för att samla ved. Man bestämde sig fort för att dra bort militären från bergen. ✘

Nagarkot

Matti Olofsson (foto)

Restaurangen vid universums ände (överst) är bekant för många Nepal-farare. Men luftföroreningarna i Kathmandu gör att det blivit allt mer attraktivt att bygga nya hotell (underst) och restauranger i Nagarkot. Turisterna lockas med ren luft och otroliga vyer över Himalaya, inte minst vid soluppgången.

Idag är det svårare att känna sig ensam när man sitter vid universums ände...

Kathmandu: 2:a på föroreningstoppen!

Efter Mexiko City är Kathmandu staden med mest luftföroreningar i världen. Detta har blivit ett stort problem för invånarna, men också för turismen, då majoriteten av turisterna i Nepal främst besöker Kathmandu-dalen.

Topografin är delvis problemet, då de omgivande bergen bildar en stor gryta, samt meteorologin, att det sällan blåser i dalen samtidigt som antalet motorfordon och industrier ökar kraftigt.

Enligt forskare kommer de mesta av luftföroreningarna i Kathmandu från ett fåtal motorfordon, mindre än 5%.

Myndigheterna har uppmärksammat problemet och startade 1993 projektet Kathmandu Valley Vehicular Emission Control Project (KVVECP) för att lösa problemen.

Slutsatserna man dragit är att den dåliga luften dels beror på att det är mycket damm på vägarna och dels på motorfordon med dålig eller ingen kontroll och inställning av avgassystemet. Att minska den största delen av föroreningarna är teoretiskt mycket lätt enligt KVVECP. Det kräver ingen större kostnad eller kunskap, endast att fordonsägarna följer de rekommendationer för skötsel och inställningar som står i vanliga fordonshandböcker.

Myndigheternas åtgärdsprogram innebär bland annat mindre skatt på reservdelar, utrustandet av trafikpolisen med avgasmätare och införandet av bilbesiktningar.

Man har redan börjat göra flygande besiktningar av motorfordon i vissa områden och de som har undermålig avgasrening råder man att reparera eller ordna inställningen av avgassystemet.

Inga restriktioner för industrin

För industrierna i staden finns ingen kontroll eller reglering för hur stor mängden föroreningar i utsläppen får vara. Bara regler för hur nära bostadsområden eller skog industrierna får ligga. I många fall är byggelsen alldeles intill industrierna.

Hotellägare ser pessimistiskt på utvecklingen och bygger redan hotell i Nagarkot, som ligger ett par mil utanför staden på en höjd med vacker utsikt över Himalayas bergstoppar. Med ren luft, än så länge... ✘

Kathmandu (Foto: Michael Nord)

Stefan Thorendal (text)

Jordlösa lantarbetare - kämpar för att överleva

Nepal är ett utpräglat jordbruksland. Mer än 80 % av befolkningen är beroende av jordbruket som inkomstkälla. Men det är ett underutvecklat jordbruk där träplogen är ett vanligt redskap. En normalstor åker är inte större än en svensk villatomt.

Matti Olfsson (text & foto)

Då Nepal är ett bergsland har inte bara erosionen blivit ett miljöproblem utan även ett ekonomiskt problem.

Överbefolkningen har lett till skogsskövling då inga rötter längre binder jorden. Varje monsun spolar ut jord i Indiska Oceanen där öar bildats av slam från Himalayas sluttningar. Risskördarna har därmed minskat och Nepal importerar idag en del av sin basföda.

Två tredjedelar av odlingarna utgörs av grödor avsedda för föda. Ris, majs, vete, sockerrot och potatis odlas mest. Över 3000 meters höjd är bara boskapsskötsel möjlig. Bara 20 procent av landets yta kan odlas, och utnyttjandet av jorden ökar med befolkningen.

Men en av de största problemen inom jordbrukssektorn är att Nepal är ett feodalt samhälle. De stora jordägarna utgör 10 procent av landsbygdsbefolkningen, men äger 60 procent av jordbruksarealen. Detta kan jämföras med att 63 procent av de jordägande bönderna brukar ca 11 procent av den totala jordbruksarealen. Dessa småbrukare äger inte mer än en hektar mark per familj.

Men en stor del av befolkningen äger ingen jord alls. De jordlösa lantarbetarna är en av de mest utsatta grupperna i dagens Nepal.

Utbildning är framtiden för Tharu-folket

Mirgonlia är en by i sydöstra Terai. Det finns ingen väg dit. Det enda sättet att ta sig fram på, förutom att gå, var med en terängående jeep. Där träffade jag Dhanmati Choudhary. Hon tillhör Tharufolket.

Tharufolket är den enda gammelnepalesiska folkgruppen i Terai. De anses vara så gott som immuna mot Malaria och var därför länge den enda folkgruppen i inre Terai.

De flesta invånarna i byn är jordlösa lantarbetare. Jordägaren som bor i Biratnagar, Nepals näst största stad, ser de bara några gånger om året. Han äger allt, inklusive jorden deras hus är byggda på, och de vet att de kan bli ivägkörda när som helst.

Jag frågade Dhanmati vad hon väntade sig av den nya regeringen, som utlovat en jordreform, och hon svarade:

– Jag vet inte om de kan genomföra vad de har lovat, men jag hoppas att vi får tillräckligt med jord så vi kan bygga oss ett eget hus.

Liksom andra i byn har Dhanmati och hennes man svårt att försörja familjen. Familjerna består oftast av mellan fem och tio personer.

Bastvävning i Mirgonlia

Arbete på fälten finns bara under så- och skördetiden, dvs cirka tre till fyra månader om året. För det arbetet tjänar Dhanmati fem kronor per dag och hennes man sju kronor. Detta kan jämföras med att ett kilo ris kostar tre kronor.

Resten av året går de arbetslösa.

Kvinnorna kan tjäna extra på att gå upp i bergen och hugga ved för att sälja på den lokala marknaden. För detta tjänar de maximalt åtta kronor per dag. Men det är ett mycket tungt och krävande jobb, då de är tvungna att vandra flera mil med tung packning, samtidigt som de sköter allt arbete i hemmet.

För att de i huvudtaget ska kunna klara sig är barnen tvungna att arbeta. De tjänar 17 kronor i månaden. Det gör att skolorna ofta står tomma, och undervisningen är mycket bristfällig.

När jag frågade Dhanmati vad hon trodde om framtiden, svarade hon:

– Om våra barn kan få möjlighet att gå i en fungerande skola kan vi ha en framtid.

Fordockupation & jordreform

I grannbyn Salarhpur hade byborna nyligen ockuperat Guthiland, som de arbetat på. Guthiland är jord som ägs av hinduiska tempel. De själva kallas för Raikar, som är namnet på

de lantarbetare som jobbar på Guthiland. De är de lägst stående på samhällsstegen.

Alla var ivriga att berätta om sin situation.

Hur de får gå ett par kilometer varje dag för att hämta vatten som saknas i byn. Hur deras barn dör på grund av undernäring och sjukdomar som skulle kunna botas om de hade tillgång till sjukvård.

Men det fanns ljuspunkter i deras tillvaro. För första gången kunde de äta sig mätta, på de ockuperat jorden när riset skulle skördas.

Jag frågade dem om de inte var rädda för att bli ivägkörda.

– Jo, visst är vi rädda men vi har inget val om vi ska överleva och vi hoppas att kommissionerna ska hjälpa oss och ge oss jorden.

Och nog slog deras förhoppningar igenom.

När jag återvände till Kathmandu möttes jag av nyheten att premiärministern Man Mohan Adhikari lagt fram ett förslag att Guthiland ska tillfalla Raikar.

Regeringen hade också tillsatt två kommissioner, en för jordlösa lantarbetare och en för genomförandet av en jordreform. Om man lyckas kan bara framtiden utvisa. ✘

Miljöjournalisten

-viktig opinionsbildare i Nepal

I miljöjournalisternas hus verkar det sjuda av aktivitet. Människor vimlar i korridorerna och det är fullt med folk i alla rum. I ett spartanskt möblerat rum träffar vi Kedar N. Sharma, generalsekreterare för Nepal Forum of Environmental Journalists (NEFEJ).

Christina Dagberger (text) NEFEJ (foto)

– Vår uppgift är att ägna oss åt miljöfrågor i ett bredare perspektiv än vad ni kanske är vana vid i Europa. Hos oss kan man säga att folkhälsan är den viktigast miljöfrågan eftersom fattigdomen är roten till allt ont. Nepal är ett av världens fattigaste länder, det måste man alltid ha som utgångspunkt, säger Kedar N. Sharma.

NEFEJ bildades för nio år sedan arrangerar workshops, diskussioner och seminarier om miljö och hållbar miljöutveckling. De har ett speciellt projekt där grävande journalistik uppmuntras. Journalister får ansöka om att skriva om något miljörelaterat ämne i samarbete med en erfaren miljöjournalist och får också hjälp med att få reportaget publicerat. Detta för att sprida miljömedvetandet både hos journalister och allmänhet. Sedan sex år tillbaka sänds ett radioprogram varje vecka. Nu har också NEFEJ program med egenproducerade videodokumentärer en gång i veckan i nepalesisk TV. Det finns video- och redigeringsutrustning och på kontoret. NEFEJ gör också en väggtidning för att sprida information i miljöfrågor på landsbygden.

Kedar N. Sharma är mån om att poängtera NEFEJs demokratiska grundtanke och uppbyggnad.

– Generalsekreteraren väljs för två år i taget och kan endast sitta en period. I övrigt är alla som arbetar här volontärer utom styrelsens ordförande samt en LITEN administrativ personalstyrka. NEFEJ har 60 fullvärdiga medlemmar och 40 stödmedlemmar, säger Kedar N. Sharma.

Mohan Mainali var tidigare generalsekreterare, men är nu aktiv i en grupp inom NEFEJ som är specialiserad på frågor om giftspridning. Han är ytterst vänlig, nästan blyg och berättar fasansfulla historier om miljögifter med ett litet leende i mungipan. Därför är det svårt att till en början inse allvaret i det han säger. Det verkar som om han kämpar enligt principen att inte låta sin vrede förvandlas till vanmakt utan till handling.

– I en stad tio mil söder om Kathmandu finns 150 ton gifter begravt i ett skogsområde. Det är kvicksilver det rör sig om och problemet är att det inte finns någon som vill kännas vid det eller ta ansvar för det. Vi fick alltså ägna mycket tid åt att försöka hitta de ansvariga men utan resultat. Vi försökte göra det till en lokal fråga och ha ett möte, men ingen kom, säger Mohan Mainali. Ansvarsfrågan är en stor svårighet i vårt arbete.

Gifter dumpas till Nepal

I september 1994 tog regeringen beslut om att importera 100 ton DDT från Indonesien trots att det i själva verket är förbjudet enligt en lag om kontroll av giftspridning som varit i kraft sedan juli 1994. I Indonesien har DDT varit förbjudet sedan 1990. När förbudet infördes fanns stora mängder DDT lagrat och Indonesien är därför glada över att kunna dumpa det i ett annat land. Eller som Dr Hadi M. Abednego, generaldirektör för Hälso- departementet i Indonesien uttrycker det i en tidningsintervju:

– Vi var glada över att kunna ge bort DDT till länder som verkligen behöver det.

Nepals hälsominister försvarar beslutet med att säga att DDT är det enda effektiva medlet för att bekämpa Kalazarmyggan som har fått epidemisk utbredning i Nepals sydliga Terai-område. Beslutet togs också efter rekommendation från Världshälsoorganisationen WHO, epidemiologiska sektionen.

– Överenskommelsen går till på så vis att Nepals hälsodepartementet ber att få DDT och Indonesien ger bort det. Betalningen sker under bordet, givetvis. Och det är faktiskt WHO som betalar transportkostnaderna mellan länderna, säger Mohan Mainali. Vi skrev brev till WHO men de svarade inte ens på brevet. Man skall dock komma ihåg att giften fortfarande är kvar i Indonesien och vi driver nu frågan rättsligt och har lämnat in en överklagan till Högsta domstolen.

Det här är inte första gången Nepal importerar DDT. 1993 importerades 200 ton från Indonesien och även då kallades det för

en gåva. På 70-talet användes DDT för att bekämpa malarian dock utan särskilt gott resultat. Malariamyggan lyckades utveckla resistens mot DDT. Följaktligen är malaria fortfarande ett hot mot befolkningens hälsa. Det är ännu för tidigt att se följderna av DDT-bekämpningen hos befolkningen.

Korruptionen regel utan undantag

Mohan Mainali är svartlistad av Asian Development Bank (ett låneinstitut) på grund av de skrifter som han publicerat.

– Vi har också att slåss mot korruptionen. Korruption är en regel utan undantag. Till exempel var en parlamentsledamot i förra regeringen ägare till en förpackningsindustri som förpackar gifter. Samtidigt skulle han lagstifta mot gifter. I den nuvarande kon-

trollnämnden som handlägger miljögifter sitter en av de från hälsodepartementet som var positiv till import av DDT, säger Mohan Mainali.

Mötet med Mohan Mainali avslutas en film som visats i nepalesisk TV och som handlar om besprutning på en teplantage. Nepal använder dock mindre gödning och gifter än Indien eftersom det för dyrt för ett fattigt land som Nepal.

– Det finns stora teplantager i de sydöstra delarna av Nepal. Fälten besprutas 4-5 gånger på en vecka och sedan väntar man 10 dagar med att skörda. De arbetare som anställs för att utföra giftspridningen används bara en säsong. De får flera olika problem som t ex diarré, hudproblem och irritation i ögon och luftvägar, säger Mohan Mainali.

Han kan ändå se ljuspunkter i framtiden. En sådan är att teproducenternas intresseorganisation nu undersöker huruvida man kan bedriva organisk odling genom att återinföra gammal odlingskunskap i jordbruket. ✖

Arun 3

Christina Dagberger (text) Bengt-Göran Jansson (foto)

Bland motståndare...

Arun Concerned Group - ACG, kallar sig det nätverk som organiserar det enade motståndet mot Arun III-projektet. De olika miljö-, landsbygds- och energi-organisationerna inom ACG är främst kritiska till Arun III-projektets storlek - inte till att utveckla elförsörjningen i Nepal.

Ganesh Ghimire är talesman för Arun Concerned Group. Jag träffar honom på hans kontor som ligger strax utanför Kathmandu. Han är ingenjör och arbetar med forsknings- och konsultuppdrag. I november vann kommunisterna valet i Nepal. Han var med i kampanjen för UML (United Marxist-Leninist) som leder en minoritetsregering tillsammans med CPN (Communist Party of Nepal). Kommunisterna beskrivs dock av alla jag möter snarare som socialdemokrater.

- UML är det enda hoppet för en jämlik kraft i Nepal, säger Ganesh Ghimire. Men de vill inte säga helt nej till Arun-projektet. Det kan ge dåligt rykte ute i världen med kommentarer av typen "kommunister säger alltid nej till allting". I stället har de i sin valkampanj haft som vallöfte att se över projektet och försöka göra det billigare. Folk vill ha elkraft och damm, men inte till vilket pris som helst.

Jätteprojekt skapar sårbarhet

Ganesh Ghimire är mycket välformulerad och välklädd. Han börjar med att berätta att Nepal verkligen är i akut behov av el. Endast nio procent av befolkningen har tillgång till el. En mycket snabb avverkning av skogen har gjort att i dagens läge är de enda naturresurser som återstår vattenkraften.

- För 30 år sedan var 60% av Nepals yta täckt av skog. Idag är siffran 30%. Skogen är utarmad och nu återstår bara floderna.

- Men Arun III är inget alternativ för Nepal, säger Ganesh Ghimire.

Det är ett alldeles för stort projekt. Man kan inte göra sig beroende av ett enda jätteprojekt, det blir sårbart. Tänk bara på konsekvenserna vid jordskred och jordbävningar.

I stället skall man satsa på små projekt. Det finns utarbetade projekteringar för mindre projekt på 10-15 megawatt. På så sätt delar man upp riskerna vid eventuella naturkatastrofer.

Finansieringen av dammprojektet i Arun-dalen kommer bland annat från Sverige...

Ett helt samhälle påverkas

- Och så är det vägen som skall dras fram till själva dammen. Enligt planeringen skall vägen byggas mycket snabbt, 30-40 månader. I stället skulle man låta bygget ta mellan fem och sex år och involvera orsbefolkningen i projektet under de åtta månader då folk inte arbetar med jordbruket. De kunde bygga vägen själva, utan inblandning av utländska intressen. Man skulle på så sätt kunna få ned byggnadskostnaderna till en femtedel, säger Ganesh Ghimire.

- Arun 3-projektet kostar 764 miljoner dollar, plus ränta. Det är mer än Nepals totala statsbudget. Det säger ju sig själv att det vore fatalt för Nepal att skuldsätta sig på det viset. Man måste också väga in de sociala problem som kommer att drabba Arundalens befolkning om utvecklingen sker på fel sätt. Det finns överhuvudtaget inga vägar i området för närvarande.

Snabbt växande motstånd

Det är bara något år sedan som folk fick upp ögonen för vad som var på gång i Arundalen. Projekteringen har i själva verket hållit på i sju år. Men motståndet har organiserats snabbt genom sammanslutningen Arun Concerned Group. Det senaste som gruppen har gjort är att anmäla projektet till Världsbankens Inspektionspanel. Den inrättades 1994 och skall vara en oberoende granskare av projekt som Världsbanken kan komma att engagera sig i. Den här anmälan är den första i sitt slag sedan panelen inrättades. Inspektionspanelen arbetar i två steg. De studerar först överklagandet och sedan rekommenderas styrelsen för Världsbanken antingen avslag eller en ny utredning på sex månader.

Och faktiskt. Någon dag innan jag lämnar Nepal kommer beskedet. Det blir en sex månaders utredning av projektet, bland annat för att närmare studera alternativa lösningar. ✘

Det är inte alldeles lätt att hitta till Projektbyrån för Arun. Kontoret är beläget bakom Kathmandus Centrala Busstation – ett inferno av stinkande gamla bussar som formligen spyr ut sina kvävande avgaser. Kontoret ligger i kvarteret bakom, luften känns plötsligt märkligt fräsch och jag inser hur lätt det är att bli miljöskadad

...och anhängare

Projektbyrån för Arun lyder under Nepals Electricity Authority, och är den instans som stått för projektering och planering av kraftverksbygget Arun 3.

Chefen heter **Dr Janak Lal Karmacharaya** och tituleras Director-in-chief på visitkortet.

Dr Karmacharaya är mycket vänlig och stämmer genast upp i lovsång till dammprojektet. Han sätter upp de tekniska och geografiska faktorer som han tycker är viktigast att titta på i samband med flodexploatering: vattenfallens fallhöjd, hur ström floden är, bergets geologi och kraftkapaciteten.

– Berggrunden är idealisk för ett dammbygge. Det har konstaterats genom att borra en 1,4 km lång tunnel in i berggrunden. Själva floden har flera naturliga krökningar, vilket gör att man inte behöver bygga en damm med hög fallhöjd, säger Dr Karmacharaya. Det innebär att dammen blir säker för sommarmånadernas monsunregn som kan orsaka översvämningar. Arunfloden har sin upprinnelse i Tibet i Kina och fylls på av smältvatten från Himalaya. Det i sin tur ger ett pålitligt och konstant vattenflöde och elektricitet kan utvinnas året runt. Av den beräknade effekten 200 MW i första fasen av utbyggnaden kommer 198 MW att vara den effektiva energiutvinningsfaktorn.

– Jämför det med Kaligandaki-dammen i västra Nepal. Den är byggd för att kunna dimensionera 114, men endast 43 MW kan användas effektivt. Den är helt enkelt beroende av monsunregnen under sommaren. Med dammbygget i Arun får vi däremot full kapacitet även under sommarmånaderna, säger Dr Karmacharaya.

– Men Kina då? undrar jag. Vad händer om de plötsligt vill exploatera Arunfloden?

– Vi har fått skriftligt på att Kina inte har något emot att vi skall bygga en damm, svarar Dr Karmacharaya. Kina tänker inte bygga någon egen damm. Det bor inga människor i Tibet just där och det finns ingen efterfrågan på energi i området.

Det mest kritiserade – vägbygget

Jag frågar om den 122 km långa väg som skall byggas. Det är egentligen vägbygget som har blivit mest kritiserat bland annat på grund av att den skall byggas i alldeles för snabb takt med hjälp av bulldozers och helikoptrar utan hänsyn till vare sig urskog eller befolkning.

– För det första är vägen inte alls lång, det är en kort väg, säger Dr K. Jämför med Kanada. Där byggdes det en väg som var 16 000 km lång. För närvarande finns det inte en enda väg i området. Den behövs för att förenkla livet för de människor som lever där. Och den måste byggas snabbt. Enligt projektplanen skall det gå på 30-40 månader. Att ha en annan tidsplan skulle vara en ekonomisk

MW. Den totala efterfrågan på el i Nepal beräknas då ligga på 240 MW. Det är inget stort projekt. Och ingen kan någonsin säga att något är riskfritt. Dammen är dessutom utformad så att den ligger under jord för att den skall bli så säker som möjligt och påverkas då inte av eventuella jordskred.

– Regeringen kommer att betala jordägarna för den mark som måste exproprieras av staten. Och det först efter förhandlingar där ägaren och arrendatorn kommer att behandlas på lika villkor och få lika mycket betalt, dvs marknadspris. De får också kompensation för

I mars 1995 gav den nya UML-regeringen i Kathmandu klartecken till dammbygget.

omöjlighet. Maskinerna och de 8 000 arbetare som stationeras i 40 månader skulle kosta 25 miljoner dollar.

– Det är nu som elektriciteten behövs i Nepal. Efterfrågan på el ökar idag med 25-30 MW/år och förväntas öka varje år.

Snabbt växande behov skapar brådska

Och visst inser man snabbt behovet av elektricitet redan efter några veckor i Kathmandu. Det är mörklägning i olika delar av stan olika kvällar. Vid fabriksbesök säger arbetarna att det inte finns elektricitet alls två dagar i veckan. Då står fabriker stilla. Men Arundammen skall sammanlagt ge 402 MW. – Är det verkligen klokt att satsa allt på ett enda stort projekt, undrar jag.

– Hur stort är stort? svarar Dr Karmacharaya retoriskt. När den första fasen av Arun är klar vid år 2000 kommer den att ge 201

utebliven skörd. Det finns 21 miljoner dollar avsatta enbart för att underlätta omställningen i infrastruktur och jordbruk för de människor som bor i Arundalen, säger Dr Karmacharaya.

Väl förberedda mot kritik

Det finns inte ett enda fel. Man har tydligen tänkt på allt i detta exemplariska projekt. Till slut frågar jag om inte Dr Karmacharaya kan se en enda liten nackdel i alla fall.

– Det skulle i så fall vara om de som får ekonomisk kompensation för sin mark köper sprit för pengarna och dricker sig fulla, svarar Dr Karmacharaya snabbt utan att tveka. Det här är ett hållbart projekt. Jag har själv vistats i Arundalen och fått livnära mig på tistlar. Om motståndarna – de intellektuella motståndarna från Kathmandu – akte dit själva och såg med egna ögon i stället för att bo på femstjärniga hotell skulle de också inse att just det här projektet är det enda riktiga. ✘

NEPAL

1994

i siffror och statistik...

Yta: 147 181 km² = ca 3 gånger mindre än Sverige.

Angränsande länder: Indien, Kina

Huvudstad: Kathmandu (ca 500.000 invånare)

Statsskick: Konstitutionell monarki

Statschef: Kung Birendra Bir Bikram Shah Dev

Regeringschef: Man Mohan Adhikari (CPN-UML)

Befolkning: 21 miljoner (juli 1994): 48,8% kvinnor, 51,2 % män

Invånare/km²: 148

Befolkningsökning: 2,6 % årligen (43 % är under 15 år)

Förväntad medellivslängd vid födseln: 52,53 år (hela befolkningen), 52,35 år (män), 52,73 (kvinnor) 1994 blir därmed det första året då kvinnor har en högre förväntad medellivslängd än män i Nepal!

Barnadödlighet (per 1000 föda): 85,8 (1993)

Läskunnighet: 26 % av vuxna befolkningen (38% av männen, 13% av kvinnorna)

Invånare per läkare: 16.830 (1994) 85 % av barnen är undernärda

Religioner: Officiell religion: hinduism. Hinduerna 86,5 % (officiellt), buddhister 7,8 % (i verkligheten fler), muslimer 3,5 %, andra religioner 2,2 %

Språk: Ca 40 språk. Nepali 50 % (officiellt språk)

Folkgrupper: 30 olika folkgrupper (kan indelas i tre huvudgrupper, tibetanerna 20 %, indonepalesiska 50 %, gammelnepalesiska 30 %)

Antal registrerade fordon i november 1994: 83086

Antal underkända fordon vid avgasreningstest: 5567 (56%) av 10184 testade

Total vägsträckning (asfalterad väg): 2898 km

Total järnvägssträckning: 52 km (i Terai vid indiska gränsen)

Detta häfte om Nepal är utgivet av SAC-Syndikalisterna och är en del av vår u-landsinformation, finansierad av SIDA.

Häftet är resultatet av resan som 18 medlemmar gjorde i december 1994 - januari 95.

SACs internationella kommitté – IK söker och administrerar de bidrag vi får från SIDA.

Vi arrangerar också olika kurser inom samma ämnesområde. Som en del av vårt informationshämtande ordnar vi ibland studieresor för våra medlemmar. Dessa resor försöker IK göra så att det blir en så bred sammansättning som möjligt utifrån kön, yrke och geografisk hemvist. Deltagandet sker på idéell basis och medlemmen

ska efter hemkomsten föreläsa i sin lokala samorganisation (LS) om sina upplevelser.

Förhoppningsvis ökar det internationella engagemanget också.

Dirk Grosjean
SACs Internationella kommitté